

Estep |

2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio kultūrai vertinimas

Galutinės ataskaitos santrauka

2016 m. spalio 13 d.

Kuriame
Lietuvos ateitį

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Vertinimas atliktas, įgyvendinant 2016 m. kovo 2 d. pasirašytą vertinimo paslaugų viešojo pirkimo–pardavimo sutartį Nr. VP-30 su Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

SANTRAUKA: VERTINIMO APIBENDRINIMAI IR IŠVADOS

(I) ES paramos indėlis į Lietuvos kultūrą ir viešosios politikos kaita vertinamu 2007–2013 (2015) m. laikotarpiu

1. Iš 2007–2013 (2015) m. ES struktūrinės paramos lėšų pagal atliktame vertinime išskirtas dešimt intervencijos sričių¹ kultūrai Lietuvoje buvo skirta (išmokėta) 456² mln. eurų, iš kurių 382 mln. eurų buvo ES lėšos. Kultūrai skirta parama sudarė 5,7% visos 2007-2013 m. Lietuvai skirtos ES struktūrinės paramos. Iš viso 174 projektų vykdytojai įgyvendino 389 projektus, tiesiogiai ar netiesiogiai prisidėjusius prie kultūros sektoriaus modernizacijos ir (ar) plėtros. Daugiausia buvo investuota į nekilnojamojo kultūros paveldo objektų sutvarkymą (143 milijonai EUR arba 31 proc. nuo visų kultūrai tekusių ES struktūrinių fondų investicijų), kultūros ir meno įstaigų (muziejų, kultūros centrų, taip pat kelių bibliotekų bei teatrų ir koncertinių įstaigų) infrastruktūrą (116 milijonų EUR arba 25 proc.), kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūrą bei veiklą (33 milijonai arba 7 proc.) bei elektronines kultūros paslaugas (paveldo skaitmeninimą ir suskaitmenintų objektų prieigą) (25 milijonai EUR arba 6 proc.)
2. Palyginti su 2004–2006 m. laikotarpiu, (vidutinis metinis) projektų skaičius 2007–2013 m. išaugo aštuonis, o investicijų dydis – penkis kartus. Žvelgiant į perspektyvą pasakytina, kad investicijų dydis 2014–2020 m. (palyginti su vertinamuoju laikotarpiu) išlieka praktiškai tas pats, o investicijų struktūroje reikšmingiausi pokyčiai yra šešis kartus išaugę planuojami asignavimai kultūros ir kūrybinių industrijų veikloms ir du su puse karto – kūrybiškumą ugdančiam švietimui. Reikšmingai (30 proc.) padidės finansavimas elektroninėms kultūros paslaugoms, nuosaikiai (14 proc.) – nekilnojamajam kultūros paveldui, praktiškai nepakis – kultūros ir meno įstaigų infrastruktūrai bei kultūros politikos valdymui ir tyrimams. Žymus asignavimų mažėjimas su kultūra susijusiai švietimo ir ugdymo įstaigų infrastruktūrai ir programoms neturėtų labai stebinti, bet beveik trečdaliu mažėjantys asignavimai kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimui ir darbo sąlygų gerinimui ir šiaip nuo ne itin didelės 2007–2013 m. „bazės“ kelia susirūpinimą.
3. Lietuvos viešosios išlaidos kultūrai tiek analizuojamu laikotarpiu, tiek per laikotarpį nuo narystės ES pradžios (nuo 2004 m.) yra gana stabilios ir sudaro 0,6 proc. BVP. Šiuo požiūriu Lietuva yra ES vidutiniokė, panaši į kaimynę Lenkiją, bet visiškai nepanaši į ES 28 lyderes Estiją ir Latviją, kurios skiria atitinkamai 1,1 proc. ir 1,2 proc. BVP. Nors visose Lietuvos viešosiose išlaidose kultūrai tenkanti dalis praktiškai nepakito, imant absoliučiais skaičiais po 2004 m. viešosios išlaidos kultūrai žymiai padidėjo (beveik padvigubėjo per ketverius metus iki 2008 m.), o po pasaulio finansų ir ekonomikos krizės sumažėjo ir 2014 m. dar nebuvo pasiekusios 2008 m. apimčių. Tuo svarbesnis yra ES paramos indėlis, kuris aptariamam laikotarpiu sudarė maždaug trečdalį viešųjų išlaidų kultūrai, o atskirose intervencijų srityse (nekilnojamajam kultūros paveldui, elektroninėms kultūros paslaugoms ir kultūros centrų renovacijai) ES parama sudarė du trečdalius ar daugiau visų viešųjų išlaidų. Iš to darytinos dvi išvados. Kaip ir kitose viešosios politikos srityse, ES parama Lietuvoje padėjo stabilizuoti išlaidų (investicijų) mažinimą kultūrai krizės metu ir iš karto po jos. Kita vertus, reikia matyti ir tai, kad investicijų į kultūrą priklausomybė nuo ES paramos yra didelė.

---

¹ (1) Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra, (2) nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkymas ir pritaikymas, (3) Kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūra, (4) kultūros ir kūrybinių industrijų veikla, (5) elektroninės kultūros paslaugos, (6) kūrybiškumą ugdančias švietimas, (7) švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūra, (8) lietuviškoji tapatybė ir lituanistika (kalba), (9) kultūros darbuotojų kvalifikacija ir darbo sąlygos bei (10) kultūros politikos valdymas, taikomieji ir moksliniai tyrimai. Pirmosios šešios intervencijų sritys buvo išanalizuotos detalios – t. y. sukurtų produktų, pasiektų rezultatų ir tikėtino poveikio pjūviais, likusios keturios – tik aprašytos pagal intervencijos mastą ir jos sukurtus produktus.

² Pasirėmę kai kuriomis vertinimo ataskaitoje išdėstytais prielaidomis ir eliminavę dviejų priemonių „mišrių“ (t. y. ne vien kultūrai skirtų) projektų ne kultūrai skirtas lėšas, apytiksliai galime teigti, kad iš ES struktūrinės paramos iš viso per 2007–2015 m. laikotarpį buvo išmokėta apie 398 mln. EUR.

4. Viešosios politikos kaitos kontekstas kultūrai ir atskiroms jos sritims 2007–2013 (2015) m. buvo labai teigiamas. Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ ir ją įgyvendinančioje 2014–2020 m. Nacionalinėje pažangos programoje kultūra pirmą sykį Lietuvos viešosios politikos istorijoje buvo įtvirtinta kaip horizontalus prioritetas ir visuomenės sanglaudai bei jos ekonominei gerovei svarbi viešosios politikos sritis, nusipelnanti didesnės dėmesio su kitomis viešosios politikos sritimis (ir atitinkamai didesnių investicijų). 2010 m. Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintos Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės nubrėžė kryptis iki tol dominavusio valstybinio kultūros valdymo modelio transformavimui į labiau demokratišką modelį. Praktiškai visose kultūros ir meno srityse vertinamu laikotarpiu buvo apibrėžtos, o kai kuriose jų – pirmą kartą nustatytos jų plėtros kryptys. Kaip atskira kultūros (ar su ja susijusi) sritis įsitvirtina kultūros ir kūrybinės industrijos. Vertinamu laikotarpiu pirmą sykį susirūpinta kokybiškos kultūros statistikos rinkimu ir kaupimu bei sistemingais įrodymais apie kultūros ir meno įstaigų veiklą bei Lietuvos gyventojų kultūros įpročius.
5. Kaip ir kitose ES struktūrinę paramą gaunančiose ir jos dalį kultūrai skiriančiose šalyse narėse, su ES investicijomis į kultūrą Lietuvoje sietini kultūros valdymo pokyčiai – atsiranda daugiamečių viešųjų investicijų perspektyva, auga administraciniai Kultūros ministerijos, kitų tarpinių bei įgyvendinančių institucijų ir projektų įgyvendintojų gebėjimai. Ši tendencija sietina tiek su 2007–2013 m. ES paramos laikotarpio patirtimi, tiek su pasirengimu 2014–2020 m. ES investicijų laikotarpiui.
6. Vertinant intervencijų į kultūrą ES struktūrinės paramos lėšomis suderinamumą su Lietuvos kultūros (sričių) politikos tikslais ir atsižvelgiant į ES paramos svorį bendrame viešajame srities finansavime vertinamuoju (2007–2013 (2015) m.) laikotarpiu, išskirtinos elektroninės kultūros paslaugos ir nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkyba ir pritaikymas – abiem atvejais paramos svoris buvo didelis ir labai didelis, o suderinamumo laipsnis – aukštas. Kitą grupę – iš dalies suderintų tikslų bei vidutinio svorio ES paramos finansų – sudaro kultūros centrai ir muziejai. Bibliotekoms ir teatrams bei koncertinėms įstaigoms ES parama nebuvo svarbi, nors suderinamumas skyrėsi (bibliotekoms suderinamumo laipsnis buvo aukštas, o teatrų ir koncertinių įstaigų plėtros viešosios politikos investicijas nukreipiančio turinio nebuvo pastebėta, išskyrus bazinį poreikį atnaujinti pastatus ir erdves). Kultūros ir kūrybinėms industrijoms ES parama buvo labai svarbi, o suderinamumo laipsnis (su esamais politikos dokumentais) aukštas, nors pati politika, palyginti su kaimyninių Baltijos valstybių, stokojo nuoseklumo, kaip ir ES investicijos. Galiausiai – kūrybiškumą ugdančiam švietimui, apskritai imant, ES parama buvo mažai svarbi, nors ES paramos projektai buvo gana didelės apimties ir inovatyvūs. Tačiau kūrybiškumą ugdantis švietimas stokoja operacionalizuoto politikos dokumento, išskiriančio kūrybiškumo ugdymą iš neformalaus švietimo visumos ir, kita vertus, sujungiančio jį su reikalingais pokyčiais ir planuojamomis kūrybiškumo skatinimo veiklomis formaliajame švietime.

(II) ES investicijų rezultatai ir poveikis kultūros paklausai ir Lietuvos visuomenės sanglaudai

7. ES investicijų (kaip ir bet kurių kitų viešųjų finansų intervencijų) poveikis kultūrai yra dvejopas. Pirmą, investicijos turi poveikį kultūros paslaugų įvairovei, prieinamumui, apimčiai ir kokybei (t. y. kultūros pasiūlai). Antra, svarbus yra investicijų poveikis kultūros paklausai, t. y. gyventojų dalyvavimui kultūroje ir jos vartojimui, taip pat su kultūra susijusiems socialinės sanglaudos veiksniams – gyventojų pasitikėjimui vieni kitais, valstybės institucijomis ir pasididžiavimui pilietyste. Apibendrinus poveikio kultūros paklausai per aptariamą laikotarpį pusę, matyti, kad Lietuvoje ji išaugo net ir ekonomikos krizės metu, o tai paneigia vyraujančią bendrą Europos Sąjungos piliečių dalyvavimo kultūroje ir jos vartojimo smukimo tendenciją.³ Tarp ES 28 valstybių narių šiuo požiūriu Lietuva yra stipri vidutiniokė. Palyginus Lietuvos gyventojų kultūrinius įpročius su

³ Eurobarometro 2007 m. ir 2013 m. gyventojų apklausų tyrimų duomenimis, Lietuvos gyventojų kultūros vartojimas išaugo, o dalyvavimas kultūroje – sumažėjo.

kaimyninėmis ir mums artimomis valstybėmis (Lenkija, Latvija ir Estija) matyti, kad Lietuva yra panašiausia į Lenkiją, nors 2013 m. apklausos duomenimis ją kai kuriose atskirose kultūros ir meno srityse jau ir lenkia. Kita vertus, visose srityse Lietuva atsilieka nuo Latvijos ir Estijos, dalyje jų – reikšmingai. Įvertinus Lietuvos gyventojų dalyvavimo ir vartojimo potencialą⁴ matyti, kad net ir vidutinės trukmės laikotarpiu pasivyti nei kaimyninių Baltijos valstybių, o juo labiau Skandinavijos šalių nepavyks nepriklausomai nuo to, kiek bus investuota į kultūrą. Ilgalaikėje perspektyvoje rezultatyvus būtų visų pirma kultūrinių įpročių formavimas formaliojo švietimo sistemoje, trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu – į atskirus visuomenės segmentus ir jų domėjimosi kultūra sužadavimo iniciatyvas.

8. Kultūros poveikį visuomenės sanglaudai Lietuvoje atspindinčių rodiklių reikšmės per 2007–2015 m. reikšmingai nepasikeitė, o ir vienareikšmiškai interpretuoti jų pokytį sudėtinga dėl galimai skirtingo matavimo tikslumo ekonomikos krizės laikotarpio pradžioje ir pasikeitusių geopolitinių aplinkybių laikotarpio pabaigoje įtakos. Viena aišku, kad socialinio kapitalo kokybė Lietuvoje nepagerėjo – nedidėja kitais žmonėmis pasitikinčių Lietuvos gyventojų dalis, kaip ir nedidėja pasitikėjimas valstybės institucijomis. Kaip jau minėta, vien geresnė kultūros pasiūla padėties neišspręs – greta kultūrinių įpročių ugdymo mokykloje ir visų pirma formaliosios mokymo programos metu, reikia labiau diferencijuotų (demografiškai segmentuotų) intervencijų.

(III) ES investicijų rezultatai ir poveikis pasiūlai (kultūros paslaugų prieinamumui, įvairovei ir kokybei)

9. Bendrai vertinant kultūros paslaugų prieinamumo pokytį Lietuvoje (remiantis kultūros paslaugų vartotojų vertinimu), 2014 m. visų tirtų kultūros sričių paslaugos buvo suvokiamos kaip labiau prieinamos nei prieš metus: prieinamumo rodiklio reikšmė 31 proc., kokybės – 39 proc.⁵ Atsižvelgiant į ES investicijų mastą (ir jų dalį 2007–2015 m. atskiroms sritims skirtuose viešuosiuose finansuose) darytina išvada, kad didžiausią teigiamą poveikį kultūros paslaugų prieinamumui ir kokybei turėjo investicijos į nekilnojamąjį kultūros paveldą, elektronines paslaugas ir muziejus. 2014 m. SIC ir ESTEP tyrimas pateikia ir klasterinės-statistinės analizės būdu sudarytus Lietuvos gyventojų kultūrinių įpročių tipažų aprašymus. 22 proc. Lietuvos gyventojų yra nusivylę ir visiškai apatiški kultūrai. Tai irgi gali būti geras pagrindas ateities viešųjų investicijų į kultūrą (taip pat ir į švietimą, ypač formalųjį) poveikio matavimui.
10. Projektų vykdytojų apklausos duomenimis, apie 80 proc. projektų vykdytojų mano, kad ES parama turėjo teigiamą arba didelį teigiamą poveikį infrastruktūros (pastatų arba patalpų) ir materialinės bazės (įrengimų, priemonių ir pan.) būklės gerinimui ir jų gausinimui. Du trečdaliai respondentų nurodė, kad ES SP turėjo teigiamą poveikį veiklos viešinimui ir rinkodarai – pabaigę įgyvendinti paramos projektus, projektų vykdytojai pradėjo dažniau naudoti savo internetinį puslapį ir socialinius tinklus veiklos viešinimui. Pastebėtina, kad beveik pusė respondentų (47 proc.) teigia, kad įgyvendinti projektai nesukūrė arba nepaskatino kurti kultūros ir meno įstaigų veiklą papildančios infrastruktūros ir paslaugų (pvz., maitinimo ir kt.).
11. ES paramos poveikis kultūros paslaugų apimčiai buvo vertinamas apklausiant projekto vykdytojus apie lankytojų srautų pokytį po projekto įgyvendinimo. Absoliuti dauguma respondentų teigė, kad įgyvendinus projektą lankytojų ir renginių skaičius padidėjo. (Šiuos teiginius patvirtina ir lankytojų srautų pokyčio analizė SFMIS ir oficialioji kultūros

⁴ 2014 m. Kultūros ministerijos užsakymu atliktas SIC ir ESTEP Lietuvos gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas.

⁵ Rodiklio reikšmė gaunama iš teigiamus pokyčius pastebinčiųjų atėmus neigiamai pokytį vertinančiuosius ir apskaičiuojant šį skirtumą kaip dalį nuo visų (atitinkamos kultūros ir meno srities) vartotojų. Kultūros ministerijos užsakymu SIC ir ESTEP (2014) parengta Lietuvos gyventojų dalyvavimo ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaita. Joje pateikiami detalūs duomenys apie kultūros paslaugų prieinamumo, kokybės ir įvairovės problemų sprendimui (projektų inicijavimui) svarbių vertinimų socialinę-demografinę struktūrą.

statistika). Tarp kultūros ir meno įstaigų grupių išsiskiria muziejai ir kultūros centrai, kurių visi atstovai teigė, kad lankytojų srautas padidėjo. Daugiausia respondentų (61 proc.) teigė, kad labiausiai lankytojų srautas padidino atnaujintos arba išplėstos patalpos, atnaujinta materialinė bazė (25 proc.), pagerėjęs teikiamų paslaugų prieinamumas (39 proc.), išaugusi paslaugų įvairovė (29 proc.) ir pagerėjusi rinkodara bei viešinimas (26 proc.). Įgyvendinti ES paramos projektai buvo tiesiogiai susiję su šiais veiksniais, taigi darytina išvada, kad ES struktūrinė parama teigiamai veikė teikiamų kultūros paslaugų apimtį.

12. ES paramos poveikis kultūros paslaugų prieinamumui buvo teigiamas. Projektų vykdytojų apklausa atskleidė, kad pabaigus įgyvendinti paramos projektus įstaigų teikiamų paslaugų prieinamumas pagerėjo (65 proc. respondentų) arba labai pagerėjo (29 proc.). Tik 3 proc. respondentų mano, kad dėl paramos kultūros paslaugų prieinamumas jų įstaigoje nepasikeitė. Daugiausiai prieinamumas padidėjo nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose, o mažiausiai – kultūros centruose.
13. Projektų vykdytojų taip pat buvo klausiama, ar jų įstaigoje buvo daromi kultūros paslaugų prieinamumą didinantys pokyčiai ir jei taip, kokią įtaką jiems padarė ES struktūrinė parama. Daugiau nei pusė respondentų išskyrė tris pagrindinius ES paramos paveiktus veiksnius, kurie labiausiai prisidėjo prie kultūros paslaugų prieinamumo didėjimo – įstaigos infrastruktūros pritaikymą žmonėms su negalia, sukurtą arba modernizuotą fizinį pasiekiamumą gerinančią infrastruktūrą ir pagerintą teikiamų kultūros paslaugų ir įstaigos veiklos viešinimą. Pažymėtina, kad prie visų kitų paslaugų prieinamumą didinančių pokyčių taip pat daugiausia prisidėjo ES struktūrinė parama (išskyrus tikslinę kainodarą ir lankytojų poreikių tyrimų atlikimą), tačiau šių pokyčių mastas įstaigose buvo žymiai mažesnis. Dėl ES paramos labiausiai padidėjo teikiamų kultūros paslaugų įvairovė: pagerėjo meno inkubatoriuose, muziejuose ir nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose, mažiau – kultūros centruose (beveik 20 proc. paramą gavusių kultūros centrų atstovų teigė, kad paslaugų įvairovė nepasikeitė). Įgyvendinant ES paramos projektus arba po jų dažniausiai buvo sukurtos arba reikšmingai patobulintos tiesiogiai įstaigoje teikiamos kultūros paslaugos, edukaciniai užsiėmimai ir renginiai, festivaliai, šventės bei kiti užsiėmimai. Vertinant bendrą ES paramos poveikį kultūros paslaugų įvairovei, daroma analogiška išvada, kaip ir atskirų kultūros įstaigų lygiu, kad ES struktūrinė parama labiau prisidėjo prie esamų paslaugų tobulinimo, o ne naujų paslaugų kūrimo. Daugiau nei trys ketvirtadaliai respondentų taip pat nurodė, kad jų įstaigose yra teikiamos visos ar bent didžioji dalis lankytojams ar vartotojams reikalingų paslaugų.
14. Apibendrinant galima teigti, kad pabaigus įgyvendinti ES paramos projektus, įstaigose teikiamų kultūros paslaugų apimtį, kokybę, prieinamumą ir įvairovę padidėjo. Tačiau kultūros paslaugų prieinamumas ir įvairovė kultūros centruose padidėjo žymiai mažiau, lyginant su kitomis kultūros ir meno įstaigomis.
15. Projektų vykdytojai taip pat buvo apklausti apie bendrą ES struktūrinės paramos poveikį jų įstaigoms, visai kultūros ir meno sričiai, kurioje veikia projekto vykdytojo įstaiga, ir Lietuvos kultūrai apskritai. Nenuostabu, kad visi respondentai teigia, kad ES struktūrinė parama turėjo stipriausią poveikį ES projektą įgyvendinusios įstaigos, įmonės ar organizacijos lygiu, šiek tiek mažesnę poveikį kultūros srities lygiu ir dar mažesnę visos šalies kultūros lygiu. Šiuo atveju išsiskiria tik kultūros centrų atstovai, kurių nuomone, ES struktūrinė parama turėjo didesnę poveikį visiems kultūros centrams nei projektą įgyvendinusiame kultūros centrai. Taip pat, anot respondentų, ES struktūrinės paramos poveikis kultūros ir meno sričiai, kurioje veikia jo įstaiga, įmonė ar organizacija, yra didesnis nei poveikis visai Lietuvos kultūrai.
16. Beveik visi respondentai mano, kad ES struktūrinė parama turėjo teigiamą poveikį visuose trijuose analizuojamuose lygiuose. Tačiau ES struktūrinės paramos poveikio stiprumas varijuoja tarp respondentų kategorijų. Muziejų atstovai ES struktūrinės paramos poveikį jų įstaigai, visai muziejų sričiai ir visai Lietuvos kultūrai vertina geriausiai. Net 73 proc. muziejų atstovų teigė, kad ES struktūrinė parama turėjo stiprų teigiamą poveikį jų įstaigai. Kita

vertus, tik 45 proc. kultūros centrų atstovų mano, kad ES struktūrinė parama taip pat turėjo stiprų teigiamą poveikį jų kultūros centrui.

17. Siekiant įvertinti tolimesnio finansavimo poreikį, projektų vykdytojai buvo apklausti apie kai kurių su vykdoma veikla ir teikiamomis kultūros paslaugomis susijusių veiksnių dabartinę būklę. Bendra projektus įgyvendinusių įstaigų, įmonių ar organizacijų su jų veikla susijusių veiksnių būklė yra gera arba labai gera, išskyrus keletą veiksnių. Daugiausia respondentų nurodo, kad infrastruktūros būklė šiuo metu yra gera. Tačiau paprašyti įvardyti sritį, kurioje labiausiai šiuo metu reikėtų papildomo finansavimo, 55 proc. respondentų teigė, kad jo vis dar reikia infrastruktūros plėtrai ir modernizavimui.

(IV) Apibendrinimas ir išvados pagal intervencijų į kultūrą sritis

Toliau pateikiami apibendrinimai ir išvados pagal intervencijų sritis, atsakant į visus vienuolika vertinimo klausimų, sugrupuotų pagal atitinkamas šiam vertinimui planuotas ir įgyvendintas veiklas.

IV.1 Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkyba ir pritaikymas

- 1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (*2.2 vertinimo klausimas*)

Tik vienai ES struktūrinės paramos priemonei (Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“) buvo keliamas tikslas tvarkyti ir pritaikyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektus. Visais kitais atvejais paveldo objektų tvarkyba buvo antrinis tikslas. Panaudojant ES struktūrinę paramą sukurti produktai ir pasiekti rezultatai atitiko nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos politikos tikslus.

- 2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (*1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai*)

ES struktūrinė parama buvo svarbiausias finansavimo šaltinis – paveldo objektų tvarkybai išmokėta 194,2 mln. EUR arba 66 proc., skaičiuojant nuo visų tvarkybai ir pritaikymui skirtų lėšų sumos. Labiausiai prie nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos prisidėjo Ūkio ministerijos administruotos turizmo priemonės. Apie pusę (47 proc.) ES struktūrinės paramos projektų buvo skirti tvarkyti ir pritaikyti dvarų nekilnojamojo kultūros paveldą. Didžiosios dalies projektų metu (92 iš 138) nekilnojamojo kultūros paveldo objektai buvo pritaikomi turizmo reikmėms arba muziejinei veiklai (30 iš 138). Nors Lietuvoje didžiąją dalį nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdo privatūs savininkai, bet ES struktūrinė parama panaudota savivaldybių ar valstybės nuosavybės teise valdomų objektų tvarkymui ir pritaikymui (111 iš 138 projektų).

- 3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (*1.1 vertinimo klausimas*)

Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektams skirti stebėsenos rodikliai buvo nepakankamai informatyvūs ir tikslūs, todėl tiksliai įvertinti sukurtus produktus ir pasiektus rezultatus neįmanoma. Lyginant su kitais finansavimo šaltiniais, panaudojant ES struktūrinę paramą buvo sutvarkyta daugiausia (141 iš 312 objektų, arba apie 45 proc.) nekilnojamojo kultūros paveldo objektų. Didelę dalį sutvarkytų ir pritaikytų objektų sudaro dvarų paveldo objektai. Panaudojant ES struktūrinę paramą buvo sutvarkyta 7 proc. visų į Kultūros vertybių registrą įrašytų dvarų. Pažymėtina, kad parama skirta didelių, kompleksinių dvarų tvarkybai. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai pritraukta 10,7 mln. EUR privataus finansavimo lėšų, o tai yra beveik du kartus daugiau nei per 2010–2014 m. tvarkybai skyrė privatūs savininkai pagal Kultūros paveldo departamento kompensavimo mechanizmą.

- 4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (*2.3 vertinimo klausimas*)

Nors tarp mažiausios ir didžiausios efektyvumo vertinimui naudojamos rodiklio reikšmės atotrūkis yra didelis, tačiau 72 proc. įgyvendintų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektų metu rezultatai buvo pasiekti panašiomis sąnaudomis, t. y. vienam pritrauktam

lankytojui tenka nuo 1 EUR iki 40 EUR investicijų. Pažymėtina, kad tik 28 proc. projektų vienam pritrauktam turistui tenkančių investicijų kiekis yra didesnis nei visų 54 projektų vienam pritrauktam turistui tenkančių investicijų vidurkis. Galima išskirti 7 projektus, kuriuose vienam pritrauktam turistui tenkantis investicijų kiekis siekia 100 EUR ir daugiau. Šių projektų metu rezultatai buvo pasiekti reikšmingai didesnėmis sąnaudomis, lyginant su kitais projektais. Mažiausias investicijų kiekis, tenkantis vienam pritrauktam turistui, yra pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-05-R „Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose“, kurios metu buvo tvarkomi regionuose esantys nekilnojamojo kultūros paveldo objektai.

- 5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

Lyginant su kitais finansavimo šaltiniais, 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugai buvo didžiausias. ES struktūrinė parama darė teigiamą poveikį nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugai ir būklės pagerėjimui. Tačiau vertinant visame kontekste, matuojant kiekybiškai, ES struktūrinės paramos poveikio mastas yra ribotas, nes panaudojant paramą įgyvendintų projektų metu buvo pagerinta santykinai nedidelio skaičiaus (apie 1 proc.) nekilnojamojo kultūros paveldo objektų būklė. ES struktūrinė parama buvo skirta didelių, kompleksus sudarančių objektų tvarkybai ir pritaikymui. Matuojant kokybiškai, galima teigti, kad panaudojant struktūrinę paramą buvo tvarkomi blogos būklės ir didelės apimties nekilnojamojo kultūros paveldo objektai. ES struktūrinė parama leido visapusiškai sutvarkyti paveldo objektus, nes didžiosios dalies projektų metu ES struktūrinė parama padengė 75–100 proc. nekilnojamojo kultūros paveldo objekto sutvarkymui ir pritaikymui reikalingų investicijų. Didžiosios dalies paveldo objektų sutvarkymas (fizinės būklės pagerinimas) buvo atliktas laikantis paveldo apsaugai keliamų reikalavimų. Objektų sutvarkymas ir pritaikymas padidino jų patrauklumą ir sudarė palankias sąlygas panaudoti jų kultūrinį bei ekonominį potencialą. Nekilnojamojo kultūros paveldo objekto sutvarkymas ir pritaikymas kas antro projekto atveju padidino juose organizuojamų renginių skaičių, o 8 iš 10 atvejais lėmė pagerėjusią teikiamų paslaugų įvairovę. Paveldo objektų potencialo panaudojimą skatino juose teikiamos paslaugos. Sutvarkius ir pritaikius paveldo objektus, trečdalyje jų buvo atnaujintos pagrindinės paslaugos ir / arba pradėtos teikti naujos pagrindinės paslaugos. ES struktūrinė parama paskatino didesnę domėjimąsi nekilnojamojo kultūros paveldu – daugumoje sutvarkytų objektų padidėjo lankytojų skaičius. Padidėjusį lankytojų srautą labiausiai lėmė du veiksniai – atnaujintos arba išplėstos patalpos bei atnaujinta materialinė bazė, t. y. tai, kam buvo skirta ES struktūrinė parama.

„Lietuvos gyventojų, bent kartą per pastaruosius 12 mėn. apsilankiusių kultūros paveldo objekte, dalis“ nuo 51 proc. 2007 m. padidėjo iki 53 proc. 2013 m. (Eurobarometro duomenys). Per šį laikotarpį Lietuvoje nežymiai sumažėjo per pastaruosius 12 mėn. kultūros paveldo objektuose neapsilankiusių asmenų dalis. Nors nežymiai, bet padidėjo bent vieną kartą apsilankiusių gyventojų dalis, tačiau mažėja lankymo intensyvumas, t. y. apsilankiusių dažniau nei 3–5 kartus per metus. 2013 m. Lietuva minimaliai (1 proc.) lenkė ES šalių narių vidurkį ir, skirtingai nei kitose 2004 m. prie ES prisijungusiose šalyse, paveldą lankiusių asmenų dalis didėjo.

Padidėjo nekilnojamojo kultūros paveldo objektų lankytojų skaičius. Vis dėlto kiekybiškai įvertinti ES struktūrinės paramos poveikį aprašytam pokyčiui neįmanoma, nes ne visiems (107 iš 138) projektams buvo taikomas stebėsenos rodiklis, skirtas matuoti turistų (lankytojų) srautui po projekto įgyvendinimo. Pažymėtina, kad tik 89 iš 107 projektų 2016 m. gegužės mėn. buvo pateikę duomenis apie pritrauktą turistų (lankytojų) skaičių.

Analizuojant kultūros pasiūlos pokyčio vertinimą iš vartotojų pusės, Lietuvos gyventojų apklausos vertinimu, muziejų, kultūros paminklų, archeologinių vietų prieinamumo (pagerėjimo) per paskutinius 12 mėn. rodiklis 2014 m. buvo 23 proc., o paslaugų kokybės – 33,9 proc. (palyginti su bendrais Lietuvos kultūros paslaugų prieinamumo 30,8 proc. ir kokybės 38,8 proc. vertinimais). Atskirai minėtinas ir kultūros paveldo apsaugos rodiklis (t. y. Gyventojai (≥15 m.), vertinantys, kad kultūros paveldo apsauga pagerėjo, proc.), kurio reikšmė buvo 48,7 proc.

- 6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

Itin didelių problemų ir apribojimų projektų vykdytojų apklausoje nenustatyta. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo darbai, skirti paveldo objekto būklei pagerinti, buvo atliekami kokybiškai – tik 4 proc. atvejų buvo nustatyti darbų pažeidimai, o 6 proc. projektų buvo sustabdyti objekte vykdyti darbai. Kaip nurodė projektų vykdytojai, nustatyti pažeidimai ir / ar sustabdyti darbai buvo dėl to, kad vykdant darbus buvo aptikti naujų kultūros paveldo elementai (dalys) ir reikėjo parengti papildomus dokumentus. Nusiskundimų būta ir dėl ES paramos taisyklės atitinkančio, bet administracinę naštą didinančio kai kurių paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo darbų skaidymo į etapus.

- 7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Kadangi šiuo metu dar nėra renkami tikslūs duomenys apie tai, kiek kultūros paveldo objektų iš viso yra sutvarkyta ir kiek – tvarkytinų, tiksliai įvertinti išliekantį nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos darbų poreikį yra sudėtinga. 2015 m. atliktame Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinime, remiantis 2014 m. pateiktais investicinių projektų aprašais dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos darbų finansavimo poreikio 2014–2020 m. (vertinant „nulines paraiškas), buvo nustatyta, kad poreikis yra 365 investiciniams projektams finansuoti deklaruotai 689,6 mln. EUR investicijų poreikio sumai.

IV.2 Elektroninės kultūros paslaugos

- 1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

Panaudojant ES paramą buvo siekiama dviejų tikslų: a) suskaitmeninti ir į elektroninę erdvę perkelti Lietuvos kultūros paveldą bei b) kurti naujas arba į elektroninę erdvę perkelti jau egzistuojančias kultūros paslaugas. ES struktūrinės paramos intervencijos visiškai sutapo su kultūros politikos tikslais, nes pirmasis intervencijos tikslas įgyvendinto Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijoje iškeltus tikslus, o antrasis intervencijos srities tikslas prisidėjo prie Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo tarpinstituciniame veiklos plane nurodyto uždavinio pasiekimo.

- 2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Elektroninių kultūros paslaugų srityje 12 projektų įgyvendinti išmokėta 15,4 mln. EUR, iš jų – 13,1 mln. EUR ES struktūrinė parama. Daugiausia (8 iš 12) įgyvendinta kultūros paveldo skaitmeninimo ir su juo susijusių kultūros paslaugų kūrimo projektų. 2007–2013 m. ES struktūrinė parama buvo svarbiausias finansavimo šaltinis skaitmeninimo veikloms vykdyti ir sudarė 73 proc., skaičiuojant nuo visos per šį laikotarpį skaitmeninimo veikloms skirtos lėšų sumos.

- 3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

ES struktūrinė parama prisidėjo prie kultūros paslaugų apimties ir įvairovės padidėjimo, nes buvo sukurtos 24 naujos elektroninės kultūros paslaugos. Didžioji dalis rezultatų kultūros paveldo skaitmeninimo srityje buvo pasiekta panaudojus ES struktūrinę paramą – suskaitmeninta 82 proc. paveldo objektų, skaičiuojant nuo visų per tą laikotarpį suskaitmenintų kultūros paveldo objektų skaičiaus. ES struktūrinė parama reikšmingai prisidėjo prie suskaitmeninto kultūros paveldo prieinamumo padidėjimo – 2014 m. iš viešai internete prieinamo suskaitmeninto kultūros paveldo 57 proc. buvo suskaitmeninti panaudojant ES struktūrinę paramą.

- 4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

Efektyvumo analizė tarp šios intervencijų srities sukurtų produktų negalėjo būti atlikta, nes ES struktūrinės paramos projektų metu renkami duomenis apie sukurtus produktus nepalyginami.

- 5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų kokybei, įvairovei, prieinamumui, apimčiai) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

Galimybės panaudoti ES struktūrinę paramą skaitmeninimo veikloms finansuoti paspartino strateginių vadybos sprendimų (strategijos ir priemonių plano) priėmimą. Dėl ES paramos projektų suskaitmenintų kultūros paveldo objektų gausa (365 tūkst.) sudaro skaitmenintų duomenų bazę, kuri galėtų ir turėtų būti panaudota kuriant naujas elektronines kultūros paslaugas. Projektų vykdytojų patirtis lėmė paveldo skaitmeninimo sampratos pokyčius – laikotarpio pabaigoje paveldo skaitmeninimą pradėta suvokti ne vien tik kaip būdą apsaugoti paveldo objektus nuo sunykimu, bet ir kaip paveldo komunikacijos formą. 2007–2013 m. panaudojant ES struktūrinę paramą buvo įgyvendinti svarbūs veiksmai (CIDOC CRM metodas, semantinė paieška), siekiant ateityje sukurti vieningą skaitmeninto kultūros paveldo sistemą.

2014 m., lyginant su 2009 m., skaitmeninto Lietuvos kultūros paveldo prieinamumas (į virtualią erdvę perkeltos suskaitmeninto paveldo dalis nuo viso suskaitmeninto paveldo) padidėjo 34 proc. punktais, iš kurių 31 proc. pasiektas panaudojant ES struktūrinę paramą. ES struktūrinė parama reikšmingai prisidėjo prie padidėjusios (apie 4 proc. punktai) Lietuvos gyventojų dalies, kuri naudojasi su kultūros paveldu susijusiomis elektroninėmis paslaugomis.

- 6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

Skaitmeninant prastos fizinės būklės kino juostas buvo susidurta su analogiškų projektų gerosios praktikos pavyzdžių, tinkamos techninės įrangos bei skaitmeninimą gebančių atlikti specialistų trūkumu. Dėl to ir dėl projektų planavimo metu nenumatytų technologinių procesų buvo vėluojama sukurti skaitmeninį turinį, todėl buvo prašoma pratęsti projektų darbams pabaigti skirtą terminą. Tačiau visos iškilusios problemos ir apribojimai neturėjo neigiamos įtakos projektų galutiniam produktų ir rezultatų pasiekimui.

- 7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Manytina, kad finansavimo poreikis tolimesniam paveldo objektų skaitmeninimui išlieka didelis. Tačiau nei kiekybinė (o tuo pačiu ir finansinė) jo išraiška nėra žinoma, nes nėra standartizuotu dydžiu įvertintas reikiamo suskaitmeninti paveldo objektų skaičius.

IV.3 Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra – muziejai

- 1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

Muziejų viešosios politikos tikslai buvo apibrėžti Vyriausybės patvirtintoje Muziejų modernizavimo 2007–2015 m. programoje. Siekiant programoje nustatytų tikslų buvo modernizuojama muziejų materialinė bazė, išigyjami ir restauruojami turimi eksponatai, tobulinama muziejuose dirbančių darbuotojų kvalifikacija. ES struktūrinės investicijos prisidėjo prie Muziejų modernizavimo 2007–2015 m. programoje išskirto pirmojo tikslo pasiekimo (sudaryti muziejuose sąlygas tinkamai kaupti, saugoti, restauruoti, eksponuoti ir apsaugoti kultūros vertybes) ir sprendė vieną iš svarbiausių su muziejų veikla susijusių infrastruktūros problemų.

- 2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Lietuvos muziejų modernizacija ir plėtra buvo vykdoma iš Muziejų modernizavimo 2007–2015 m. programos, ES struktūrinės paramos, Lietuvos tūkstantmečio programos ir Privatizavimo fondo lėšų.

Iš viso muziejams iš šių šaltinių buvo išmokėta apie 118 mln. EUR, iš jų daugiausia iš ES lėšų – 44,463 mln. EUR (arba 38 proc. visų išmokėtų lėšų). Taigi kiti šaltiniai, o ne ES struktūrinė parama, daugiau prisidėjo prie muziejų infrastruktūros modernizavimo.

3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

Iš viso 33 muziejai įgyvendino 48 ES lėšomis finansuotus projektus, kurie buvo skirti muziejų infrastruktūrai modernizuoti. 2016 m. sausio mėn. Lietuvoje veikė 104 muziejai, iš kurių 29 proc. 2007–2013 m. įgyvendino bent vieną ES lėšomis finansuotą muziejų modernizavimo projektą. Įgyvendinus ES struktūrinės paramos projektus iš viso buvo pastatyta naujų arba sutvarkyta esamų 60 unikalių muziejų statinių, t. y. sutvarkyta 10 proc. visų Lietuvos muziejams priklausančių pastatų.

4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

ES investicijų į muziejų modernizavimą efektyvumo rodiklio „Vienam pritrauktam turistui (lankytojui) tenkančios investicijos“ reikšmės kinta nuo 3,48 EUR iki 196,42 EUR, t. y. reikšmės skiriasi daugiau kaip 50 kartų. Efektyviausiai ES paramos lėšos buvo panaudotos Kretingos dvaro muziejaus sodybos pastatų renovacijai, kuriai buvo išmokėta apie 1,4 mln. EUR ES struktūrinės paramos, o per 3 metus po projekto įgyvendinimo jame apsilankė daugiau nei 400 tūkst. turistų, todėl vidutiniškai vienam lankytojui pritraukti tenkančios investicijos buvo santykinai nedidelės – 3,48 EUR. Kita kraštinė reikšmė gauta Trakų pusiasalio pilies pritaikymo projekte, kuriam buvo išmokėta daugiau nei 2 mln. EUR ES struktūrinės paramos lėšų, tačiau per trejus metus buvo pritraukta tik apie 11 tūkst. turistų.

5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

ES struktūrinės paramos poveikis muziejų teikiamų paslaugų apimčiai buvo matuojamas apklausiant muziejų atstovus apie lankytojų srautus prieš ir po projekto įgyvendinimo. Visi respondentai įvardijo, kad po projekto įgyvendinimo muziejų lankytojų srautas „padidėjo“, iš jų 33 proc. teigė, kad „labai padidėjo“. Daugiausia respondentų (80 proc.) nurodė, kad po projekto įgyvendinimo „atnaujintos arba išplėtos patalpos“ labiausiai prisidėjo prie lankytojų srautų didėjimo. 73 proc. nurodė, kad prie to prisidėjo ir atnaujinta materialinė bazė (įrengimai, priemonės ir pan.). Šiek tiek mažiau respondentų nurodė, kad pagerėjęs teikiamų paslaugų prieinamumas taip pat paskatino lankytojų augimą. Įgyvendinti ES struktūrinės paramos projektai tiesiogiai darė poveikį visiems šiems lankytojų srautą skatinantiems veiksniams, taigi darytina išvada, kad ES struktūrinė parama teigiamai veikė muziejų teikiamų kultūros paslaugų apimtį.

ES struktūrinės paramos poveikis muziejų teikiamų paslaugų kokybei buvo vertinamas apklausiant muziejų projektų vykdytojus apie jų steigėjų (savivaldybių, kultūros ministerijos, kitų ministerijų) ir jų lankytojų nuomonę apie muziejaus teikiamų paslaugų kokybę ir projektų vykdytojų pačių įsivertinimą, kaip pasikeitė paslaugų kokybė po projekto įgyvendinimo. Visi projektų vykdytojai nurodė, kad tiek lankytojai, tiek steigėjai gerai arba labai gerai vertina jų paslaugų kokybę. 73 proc. respondentų teigė, kad lyginant su kitais atitinkamo tipo muziejais, jie savo paslaugas vertina kaip labiau kokybiškas, palyginti su atitinkamo tipo vidurkiu. Tai irgi rodytų ES lėšomis modernizuotų muziejų teikiamas kokybiškesnes kultūros paslaugas. Visų apklausoje dalyvavusių muziejų atstovai nurodė, kad po projekto įgyvendinimo jų teikiamų paslaugų kokybė pagerėjo, iš jų 40 proc. teigė, kad žymiai pagerėjo. Iš dalies ši išvada patvirtinama ir Lietuvos jūrų muziejaus atvejo studijoje.

ES struktūrinės paramos padarė teigiamą poveikį muziejų teikiamų paslaugų prieinamumui. Muziejų atstovai įvardijo penkis ES struktūrinės paramos paskatintus pokyčius, kurių įgyvendinimas padidino įstaigos prieinamumą. Daugiausia prieinamumas buvo padidintas per infrastruktūros pritaikymą žmonėms su negalia ir pagerintą fizinį muziejų pasiekiamumą. Visi muziejų atstovai teigė, kad po ES struktūrinės paramos projekto įgyvendinimo jų teikiamų kultūros paslaugų įvairovė padidėjo, bet dažniausiai per esamų kultūros paslaugų tobulinimą, o ne naujų kūrimą.

- 6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

Projektų vykdytojų apklausoje reikšmingų problemų ir apribojimų, turėjusių įtakos projektų tikslų pasiekimui, nebuvo nustatyta. Kita vertus, įgyvendindami muziejų modernizacijos ir tvarkybos projektus, projektų vykdytojai dažnai susidūrė su statybos darbų vykdymo problemomis, o vykdydami didelės apimties ir vertės projektus (pavyzdžiui, Lietuvos jūrų muziejus) - su darbų skaidymo į etapus problema, dėl kurios projektai buvo įgyvendinami lėčiau nei planuota. Todėl vykdytojai buvo priversti prašyti pratęsti projekto darbams pabaigti skirtus terminus.

- 7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Papildomas finansavimo poreikis negalėjo būti nustatytas, nes šiuo metu nėra žinoma visų Lietuvos muziejų infrastruktūros būklė.

Sukurtų rezultatų tvarumas buvo įvertintas tik Lietuvos jūrų muziejaus (LJM) plėtros projektams, atliekant šio muziejaus atvejo studiją. Projektų metu sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų tvarumą užtikrina jų pobūdis – pagrindinis projektų rezultatas yra išplėsta muziejaus veiklai reikalinga infrastruktūra. Pažymėtina, kad dėl išplėstos infrastruktūros LJM gali teikti didesnės apimties paslaugas. Tai tiesiogiai lėmė LJM pajamas už suteiktas paslaugas: pradėjus veikti muziejaus delfinariui gautos pajamos už suteiktas paslaugas iš pirkėjų padidėjo nuo 0,6 mln. EUR. iki 2,1 mln. EUR. Pažymėtina, kad dėl pastato modernizavimo sumažėjo komunalinių paslaugų išlaidos: lyginant su 2013 m., 2015 m. komunalinių paslaugų ir ryšių išlaidos buvo 38 proc. mažesnės. Galima teigti, kad sukurtų rezultatų tvarumą ir veiklos tęstinumą užtikrina iš sukurtos ir modernizuotos infrastruktūros gaunamos pajamos.

IV.4 Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra – kultūros centrai

- 1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

2006 m. Vyriausybė patvirtino *Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programą*, kurios tikslas buvo sudaryti tinkamas sąlygas savivaldybių kultūros centrų veiklai, gerinti darbuotojų darbo sąlygas ir mažinti pastatų eksploataavimo išlaidas. Siekiant šio tikslo buvo planuojama rekonstruoti ir / arba kapitališkai suremontuoti savivaldybių kultūros centrų pastatus ir atnaujinti savivaldybių kultūros centrų materialinę bazę (baldus, inventorių, apšvietimo, garso ir scenos įrangą). 2007–2013 m. kultūros centrų modernizavimo projektai buvo įgyvendinami pagal 4 Sanglaudos skatinimo VP priemones, o iš jų daugiausia pagal Vidaus reikalų ministerijos administruotas priemones, kurios buvo skirtos tikslinėms teritorijoms (7 regioniniams centrams ir kaimo vietovėms iki 3 tūkst. gyventojų). Todėl tik 9 iš 63 į *Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programą* įtrauktų kultūros centrų ar jų filialų buvo rekonstruota ar kapitališkai suremontuota panaudojant ES struktūrinę paramą. Vertinant bendrai, 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšomis įgyvendinti projektai prisidėjo prie pagrindinio *Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programos* tikslo įgyvendinimo. Tačiau absoliuti dauguma projektų buvo skirti kitiems, ne į *Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programą* įrašytiems kultūros centrams.

- 2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Iš viso buvo įgyvendinti 38 kultūros centrų infrastruktūros modernizavimo projektai, kurių metu buvo modernizuota 37 kultūros centrų, jų padalinių ir kitų darinių infrastruktūra. Šiems projektams įgyvendinti išmokėta 28,5 mln. EUR, t. y. 31,5 proc. paramos lėšų, skaičiuojant nuo visos ES struktūrinės paramos lėšų sumos, skirtos kultūros ir meno įstaigų infrastruktūros modernizavimui. Paminėtina, kad papildomai 16,4 mln. EUR 2007–2015 m. kultūros centrų ilgalaikiam materialiajam turtui rekonstruoti ir įsigyti skyrė kultūros centrų steigėjai (savivaldybės). Tačiau nėra žinoma iš Valstybės investicijų programos kultūros centrų modernizavimui skirtų lėšų suma, todėl ES struktūrinės paramos mastą, lyginant su kitais šaltiniais, nustatyti nėra įmanoma.

3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

2015 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 726 kultūros centrai, jų padaliniai ir kiti dariniai.⁶ ES struktūrinės paramos lėšomis buvo modernizuota apie 5 proc. kultūros centrų infrastruktūros, skaičiuojant nuo visų 2015 m. Lietuvoje veikusių kultūros centrų, jų padalinių ir kitų darinių. Per 2007–2015 m. laikotarpį panaudojant įvairių šaltinių lėšas buvo naujai pastatyti, baigti rekonstruoti arba kapitališkai suremontuoti 557 kultūros centrų pastatai, iš jų tik 38 (arba 7 proc.) iš ES struktūrinės paramos. Taigi kitų šaltinių investicijos labiau prisidėjo prie kultūros centrų infrastruktūros modernizacijos.

4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

Kultūros centrų efektyvumas buvo matuotas naudojant šį išvestinį santykinį rodiklį – viešosios išlaidos (įskaitant kapitalines investicijas) vienam lankytojui, EUR. Išanalizavus 35 kultūros centrų modernizavimo projektus buvo įvertintas ES struktūrinės paramos efektyvumas kultūros centrų lygiu ir tarp VP priemonių. Kultūros centruose, kurie įgyvendino ES lėšomis finansuotus projektus, vidutiniškai vienam lankytojui tenkančios viešosios išlaidos (įskaitant kapitalines investicijas) iš visų šaltinių, įskaitant ES, buvo beveik 16 EUR. Visgi tarp kultūros centrų ši suma varijuoja nuo 0,4 EUR iki 88 EUR. Tai priklauso nuo daugybės veiksnių: kultūros centro vietos, teritorijos demografijos, kultūros centrų gebėjimo pritraukti privačių rėmėjų ir gaunamų pajamų už teikiamas kultūros paslaugas.

Priemonių lygiu taip pat matomi aiškūs skirtumai tarp viešųjų išlaidų vienam lankytojui: Utenos, Mažeikių, Visagino kultūros centruose, kurie įgyvendino projektus pagal Nr. VP3-1.1-VRM-01-R „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“ priemonę, vienam lankytojui tenkanti išlaidų dalis yra mažiausia, kadangi šie kultūros centrai yra įsikūrę miestuose. Didžiausia vidutinė viešųjų išlaidų suma vienam lankytojui pagal Nr. VP3-1.2-VRM-01-R „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“ priemonę įgyvendintuose projektuose, kadangi pagal šios priemonės administravimo taisyklės kultūros centrai galėjo būti modernizuojami tik kaimo vietovėse, turinčiose mažiau nei tūkstantį gyventojų. Pagal šią priemonę įgyvendinti projektai buvo santykinai pigesni, taip pat jų steigėjams šių centrų veiklos ir infrastruktūros išlaikymas vidutiniškai kasmet kainuoja mažiau, tačiau dėl aplink juos gyvenančio nedidelio gyventojų skaičiaus, lankytojų skaičius taip pat buvo mažas. Todėl vienam lankytojui skiriamos viešosios išlaidos vis dėlto yra didesnės už kultūros centrų vidurkį.

5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

ES struktūrinės paramos poveikis kultūros centrų infrastruktūros modernizacijai buvo vertinamas dviem lygiais: kultūros centrų lygiu ir projekto lygiu. ES struktūrinės paramos poveikis kultūros centrų lygiu buvo įvertintas remiantis projektų vykdytojų apklausos duomenimis, o projekto lygiu – atliekant kultūros centro Dusetų dailės galerijos atvejo studiją. ES struktūrinės paramos poveikis kultūros centrų teikiamų paslaugų apimčiai buvo matuojamas apklausiant kultūros centrų darbuotojus apie lankytojų srautus prieš ir po projekto įgyvendinimo. Visi respondentai teigė, kad po projekto įgyvendinimo kultūros centrų lankytojų ir dalyvių skaičius padidėjo, iš jų 36 proc. teigė, kad labai padidėjo. Respondentų nuomone, daugiausia prie lankytojų srauto padidėjimo prisidėjo atnaujintos arba išplėtos patalpos (taip teigė 82 proc. respondentų), atnaujinta materialinė bazė (įrengimai, priemonės ir pan. – taip pat 82 proc.), padidėjęs bendradarbiavimas su partneriais Lietuvoje ir pagerėjęs teikiamų paslaugų prieinamumas (po 55 proc.). Įgyvendinti ES struktūrinės paramos projektai tiesiogiai darė poveikį visiems šiems lankytojų srautą skatinantiems veiksniams (išskyrus bendradarbiavimą su partneriais Lietuvoje), taigi daroma išvada, kad ES struktūrinė parama teigiamai veikė kultūros centrų teikiamų paslaugų apimtį. Dusetų kultūros centro atvejo studija patvirtina šią išvadą.

Visi respondentai nurodė, kad kultūros centrų steigėjai ir lankytojai gerai vertina jų teikiamų kultūros paslaugų kokybę. Taip pat visi respondentai nurodė, kad po projekto įgyvendinimo jų teikiamų

⁶ Lietuvos liaudies kultūros centras, „Kultūros centrų, jų padalinių ir kitų darinių tinklas 2015 m.“, Vilnius.
<<http://www.llkc.lt/index.php?1673613442>> [Žiūrėta 2016 04 21].

paslaugų kokybė pagerėjo, iš jų 45 proc. – kad žymiai pagerėjo. Tačiau 40 proc. respondentų, kurie nurodė, kad po projekto įgyvendinimo jų teikiamų paslaugų kokybė žymiai pagerėjo, nurodė, kad įgyvendinant jų kultūros centro modernizavimo projektą ES struktūrinė parama sudarė tik iki 20 proc. visos projekto vertės, todėl tais atvejais kiti šaltiniai, o ne ES struktūrinė parama, lėmė pagerėjusią teikiamų paslaugų kokybę.

Įgyvendinant ES struktūrinės paramos kultūros centrų modernizavimo projektus teikiamų kultūros paslaugų prieinamumas buvo gerinamas trimis aspektais: kultūros centro pritaikymu žmonėms su negalia, geresnės fizinės infrastruktūros aplink kultūros centrą sukūrimu (automobilių stovėjimų aikštelių įrengimas, kelių sutvarkymas ir t. t.) ir geresniu teikiamų kultūros paslaugų ir įstaigos veiklų viešinimo užtikrinimu.

82 proc. respondentų įvardijo, kad po ES projekto įgyvendinimo kultūros centre teikiamų paslaugų įvairovė išaugo, o likę 18 proc., kad nepasikeitė. 82 proc. respondentų nurodė, kad buvo reikšmingai pagerintos renginių, švenčių, festivalių veiklos, 64 proc., kad buvo pagerintos tiesiogiai įstaigoje teikiamos kultūros paslaugos, 45 proc., kad padaugėjo edukacinių renginių. Kita vertus, net 45 proc. respondentų įvardijo, kad, jų nuomone, teikiamų paslaugų įvairovė turėtų būti didinama, siekiant patenkinti lankytojų lūkesčius. Tačiau tik 4 iš 11 respondentų įvardijo, kad buvo sukurta nauja kultūros paslauga. Taigi iš ES lėšų įgyvendinant kultūros centrų modernizavimo projektus teikiamų kultūros paslaugų įvairovė buvo daugiau skatinama per esamų kultūros paslaugų plėtrą, o ne naujų paslaugų sukūrimą. ES struktūrinė parama sistemiškai neskatino kultūros centrų teikti naujas paslaugas, tai, manytina, daugiau priklausė nuo kultūros centro ar rajono savivaldybės administracijos.

6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

Įgyvendinant kultūros centrų modernizacijos projektus, dažniausiai buvo susidurta su statybos darbų vykdymo, projektų tikslų pasiekimui reikalingų nenumatytų papildomų darbų problemomis. Taip pat dalis projektų vykdytojų nurodė, kad jiems sunkiai sekėsi projekto vykdytojo įnašui padengti reikalingas lėšas gauti iš steigėjų (savivaldybių). Beveik kas penktas kultūros centro modernizacijos projekto vykdytojas nurodė, kad šios problemos turėjo neigiamos įtakos projekto įgyvendinimui ir numatytų tikslų pasiekimui.

7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Lietuvos liaudies kultūros centro duomenimis, 2015 m. dar 241 pastatui šiuo metu yra reikalinga rekonstrukcija arba kapitalinis remontas. Taigi ES paramos lėšų poreikis kultūros centrų modernizacijai išlieka ir 2014–2020 m. laikotarpiu.

Sukurtų rezultatų tvarumas ir finansinė našta buvo vertinta atliekant projekto „Dusetų kultūros namų pastato rekonstrukcija“ atvejo studiją. Įgyvendinus ES struktūrinės paramos projektą kultūros centro nereikės remontuoti ar atnaujinti bent 15 metų, tačiau kultūros centro veikla ir sukurtos infrastruktūros eksploatacija turi būti dotuojama iš Zarasų rajono savivaldybės biudžeto. Po projekto įgyvendinimo Zarasų rajono savivaldybės Dusetų kultūros centrui skiriamų (dotuojamų) lėšų suma išaugo. 2013 m. buvo skirta 95,6 tūkst. EUR, o 2015 – 125 tūkst. EUR. Taigi šio projekto įgyvendinimas sukūrė didesnę biudžetinio finansavimo poreikį. Visgi atsižvelgus į kultūros centro teikiamas kultūros paslaugas, šios padidėjusios sąnaudos laikomos būtinomis, nes taip pat padidėjo ir kultūros centro teikiamų paslaugų apimtis, kokybė, prieinamumas ir įvairovė.

IV.5 Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra – teatrai

1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

2007–2013 m. strateginiuose dokumentuose kultūros politikos tikslai dėl teatrų ir koncertinių įstaigų veiklos ir plėtros formuluojami nebuvo. Todėl sunku yra vertinti, kiek ES struktūrinės paramos tikslai buvo suderinami su jos (paramos) finansuojama teatrų ir koncertinių įstaigų plėtra.

2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (*1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai*)

ES struktūrinės paramos intervencijų mastas teatrų tinklui buvo minimalus. Buvo įgyvendinti 3 teatrų infrastruktūros modernizavimo ir plėtros projektai, kurių veikloms finansuoti išmokėta 5,9 mln. EUR. 2007–2011 m. iš kitų šaltinių (daugiausia iš VIP) teatrų infrastruktūros modernizacijai buvo išmokėta 36,7 mln. EUR.⁷ Taigi kitų šaltinių lėšų poveikis teatrų modernizacijai buvo daug didesnis nei ES struktūrinės paramos.

3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (*1.1 vertinimo klausimas*)

Įgyvendinus projektus, buvo sutvarkyti trys unikalūs statiniai – Klaipėdos dramos teatro pastatas, Nacionalinis Kauno dramos teatro pastatas⁸ ir Alytaus miesto teatro pastatas. Lietuvoje 2016 m. pradžioje veikė 13 valstybinių teatrų ir 6 savivaldybių teatrai. ES struktūrinės paramos projektus įgyvendino du iš 13 valstybinių teatrų ir vienas iš šešių savivaldybės teatrų. Taigi ES struktūrinė parama nedaug prisidėjo prie valstybinių ir savivaldybių teatrų modernizavimo. Atsižvelgiant į santykinai mažą ES paramos finansinį mastą ir mažą projektų skaičių daroma išvada, kad ES struktūrinė parama negalėjo turėti reikšmingo poveikio teatrų infrastruktūros atnaujinimui – kiti finansiniai šaltiniai (Valstybės investicijų programos ir savivaldybių lėšos) buvo svarbesni.

4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (*2.3 vertinimo klausimas*)

5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (*1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai*)

6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (*2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai*)

Dėl santykinai mažo ES paramos finansinio masto, ši sritis detaliau analizuojama nebuvo ir todėl į šiuos tris klausimus nebuvo ieškoma atsakymų.

7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (*3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai*)

Sukurtų rezultatų tvarumas ir finansinė našta buvo vertinta atliekant projekto „Kauno valstybinio dramos teatro kompleksiškas pritaikymas kultūrinio turizmo reikmėms“ atvejo studiją. Sukurtų rezultatų tvarumas priklauso nuo NKDT tiesioginių finansinių srautų rodiklių, t. y. nuo to, kokį poveikį projekte pasiekti rezultatai daro teatro finansams. Remiantis NKDT buhalterinės apskaitos ir lankytojų srautų analize daroma išvada, kad didžiosios salės ir scenos įrengimas bei aprūpinimas įranga buvo tvari investicija – įplaukų srautai po projekto įgyvendinimo augo ir nors bendros išmokos 2015 m. išaugo – jos pateisinamos (išmokos darbo užmokesčiui ir socialiniam draudimui padengti prisideda prie kultūros paslaugų kokybės ir apimties didinimo, o patirti remonto kaštai yra vienkartiniai). Išaugusios komunalinės sąskaitos dėl Didžiosios salės įrengimo taip pat nėra netikėtas ar nelauktas rezultatas – natūralu, kad, padidėjus šildymui ir elektra aprūpinamam plotui, išauga ir tam skirtos išmokos.

IV.6 Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra – bibliotekos

⁷ LR kultūros ministerija. Pasiūlymai dėl kultūros srities investicijų projektų įtraukimo į valstybės investicijų 2007–2010 m., 2008–2011 m., 2009–2012 m., 2010–2013 m., 2011–2014 m. programos. Analizei naudotos faktinės išmokėtų lėšų reikšmės. Bendra preliminari projektų vertė (įskaičiuojant ES indėlių) 2007–2016 m. laikotarpiu yra 96 mln. EUR.

⁸ Tik dalis pastato, nes didžioji dalis pastato sutvarkyta panaudojant Valstybės investicijų programos lėšas.

1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

Bibliotekų viešosios politikos tikslai buvo nustatyti 2002 m. patvirtintoje *Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programoje*. 2007–2013 m. ES struktūrinė parama prisidėjo prie *Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programos* trečiojo tikslo – sudaryti bibliotekose tinkamas sąlygas kaupti, saugoti ir pateikti visuomenei nacionalinio kultūros ir mokslo paveldo objektus, užtikrinti bibliotekų fondų prieinamumą – pasiekimo.

2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Panaudojant ES struktūrinę paramą įgyvendinti 6 bibliotekų infrastruktūros modernizavimui ir plėtrai skirti projektai, kuriems įgyvendinti išmokėta 2,9 mln. EUR. Šiais projektais buvo modernizuoti 5 savivaldybių viešųjų bibliotekų (arba jų filialų) pastatai bei finansuota dalis Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos pastato rekonstravimo darbų.

Kultūros ministerijos metinėse veiklos ataskaitose nuo 2010 m. yra skelbiami detalūs pagal *Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programą* lėšų asignavimai bibliotekų infrastruktūrai modernizuoti. Šios ataskaitos rodo, kad iš valstybės biudžeto (be ES lėšų) vien per 2010–2013 m. bibliotekų pastatų modernizacijai išmokėta apie 22 mln. EUR. Taigi kiti viešųjų investicijų šaltiniai, o ne ES struktūrinė parama buvo svarbesni modernizuojant bibliotekų infrastruktūrą.

3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

2015 m. duomenimis, Lietuvoje veikė 1 275 savivaldybių viešosios bibliotekos ir jų filialai, o panaudojant ES struktūrinę paramą buvo modernizuota tik penkių (5) bibliotekų ar jų filialų infrastruktūra, t. y. tik 0,4 proc. skaičiuojant nuo visų savivaldybių viešųjų bibliotekų ir jų filialų skaičiaus.

4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Atsižvelgiant į reikšmingai didesnę kitų finansavimo šaltinių indėlį į bibliotekų infrastruktūros modernizavimą ir mažą ES projektų skaičių, tolimesnė analizė nebuvo daroma, o į šiuos keturis klausimus nebuvo ieškoma atsakymų.

IV.7 Kūrybiškumą ugdantis švietimas

1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

ES struktūrinės paramos intervencijos, skirtos kūrybiškumą ugdančiam švietimui, veikė kaip kultūros politikos tikslus įgyvendinančios priemonės. Paramos lėšomis įgyvendintų projektų metu buvo organizuojamas formalusis ir neformalusis vaikų meninis ugdymas, vykdoma edukacinė veikla, tobulinama mokytojų kvalifikacija ir gerinamas ugdymo procesas.

2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Panaudojant ES struktūrinę paramą buvo įgyvendinta 13 projektų, skirtų kūrybiškumą skatinančiam švietimui bendrojo lavinimo sistemoje. Šiems projektams įgyvendinti išmokėta daugiau nei 9 mln. EUR, iš kurių 7,7 mln. EUR – ES struktūrinė parama.

3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

Iš viso kūrybiškumą ugdančio švietimo intervencijų srities projektuose dalyvavo 51 830 moksleivių, mokytojų ir mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojų bei švietimo specialistų. Iš jų 47 776 moksleiviai, o tai sudaro 14 proc. visų bendrojo ugdymo mokinių, kurie mokėsi 2014–2015 mokslo metais. Taigi pagal šios intervencijų srities projektus, kūrybiškumas ir tarpkultūriškumas buvo ugdomas viename iš septynių moksleivių. Atsižvelgiant į santykinai mažą intervencijai skirtų investicijų sumą, laikytina, kad projektų veiklų mastas buvo didelis.

4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

Dėl intervencijos srities specifikos (nepalyginamų projektų), efektyvumo analize negalėjo būti atlikta.

5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

Dėl intervencijos srities specifikos, poveikis kultūrai buvo vertinamas tik per „Kūrybinių partnerysčių“ atvejo studiją. Kūrybinių partnerysčių projekto poveikis kultūrai pasireiškė per projekto poveikį trimis skirtingoms tikslinėms grupėms: moksleiviams, mokytojams ir kūrėjams. Visoms šioms grupėms poveikio dydis ir tvarumas buvo skirtingas.

Vertintojų nuomone, projekto finansuotų programų poveikis moksleiviams pasireiškė per kūrybiškumą skatinančių moksleivių charakterio savybių ugdymą. Atliktų tyrimų išvados taip pat leidžia teigti, kad programų veiklos prisidėjo prie moksleivių smalsumo, atkaklumo, vaizduotės, bendradarbiavimo ugdymo, o remiantis mokslinė literatūra, šios charakterio savybės labiausiai lemia asmenybės kūrybiškumą.

Be to, netiesioginis projekto poveikis kultūrai pasireiškė per programų poveikį mokytojams. „Kūrybos agentai“ ir „kūrybos praktikai“ išmokė projekte dalyvavusius mokytojus vedant pamokas taikyti inovatyvius metodus, siekiant įtraukti ir sudominti didesnę klasės dalį bei pakeisti mokytojo mąstymo būdą, įgalinti jį būti drąsesnį ir pačiam kurti inovatyvius mokymo metodus. Ankstesnio tyrimo metu atlikta apklausa atskleidė, kad maždaug 57 proc. projekte dalyvavusių mokytojų teigė, kad jų mokymo nuostatos pasikeitė, taip teigė apie 48 proc. kūrėjų. Remiantis šiais duomenimis galima daryti išvadą, kad apie pusę projekte dalyvavusių mokytojų pakeitė savo mąstymo ir mokymo būdą. Taigi apie 1000 mokytojų po dalyvavimo projekto veiklose ir toliau prisidės prie kūrybiškumo ugdymo mokyklose per kūrybiškumą lemiančių charakterio savybių ugdymą.

Kokybinė analizė atskleidė, kad Kūrybinių partnerysčių projektas tiesiogiai prisidėjo prie kultūros sektoriaus per „kūrėjų“ įgalinimą. Projekto vykdytojo duomenimis, apie pusę visų projektui skirtų lėšų išleista „kūrėjų“ mokymams, paruošimui bei darbo užmokesčiui. Šios lėšos gali būti traktuojamos kaip tiesioginės investicijos į kultūros sektorių. Projekte dalyvavę kūrėjai taip pat tapo mažiau priklausomi nuo savo pagrindinio darbo, nes dalyvavimas projekte padėjo kūrėjams suvokti, kad net meninių pakraipų darbuotojų įgūdžiai gali būti panaudojami kituose sektoriuose. Dalis kūrėjų įgyvendinus projektą įsidarbino mokyklose (dažniausiai – dalimi etato), tapo atsakingi už neformalųjį moksleivių ugdymą.

6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

Visi kūrybiškumą ugdančio švietimo projektų vykdytojai nurodė, kad projektų pirkimų organizavimas ir vykdymas buvo pagrindinė neigiamą įtaką projekto tikslų pasiekimui turėjusi problema. Taip pat

dalis projektų vykdytojų teigė, kad projekto įgyvendinimui trūko kompetentingų kvalifikuotų specialistų. Siekiant išspręsti šias problemas, projektų vykdytojai dažniausiai kreipėsi į įgyvendinančią instituciją (ESFA) dėl papildomos metodinės pagalbos, kiti konsultavosi su išorės ekspertais. Vertinant apskritai, projekto vykdytojai mano, kad šios problemos neturėjo didelio neigiamo poveikio projektų tikslų pasiekimui.

- 7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Atsižvelgiant į „kūrybinių partnerysčių“ projekto specifiką, ilguoju laikotarpiu projekto poveikis moksleiviams ir kūrėjams išnyks. Ilgalaikis poveikis kultūros sektoriui išliks tik per projekto veiklose dalyvavusių mokytojų pasikeitusią mokymo sampratą. Tikėtina, kad apie 1000 mokytojų ir toliau praktikuos projekto metu išmokus inovatyvius mokymo būdus ir taip ugdydys kūrybiškumą lemiančias charakterio savybes. Taigi manytina, kad šių mokytojų išugdyti moksleiviai bus kūrybiškesni ir tai yra ilgalaikis šio projekto poveikis kultūros sektoriui.

IV.8 Kultūros ir kūrybinės industrijos

- 1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

Kultūros ir kūrybinių industrijų politikos Lietuvoje turinys evoliucionavo vertinamuoju laikotarpiu. Palyginti su laikotarpio pradžia, kai 2007 m. tebuvo tik Kultūros ministro patvirtinta gana bendra *Kūrybinių industrijų skatinimo ir plėtros strategija*, laikotarpio pabaigoje (2013–2015 m.) jau buvo atlikti keli svarbūs tyrimai ir vertinimai, atitinkamai atnaujinti ir politikos dokumentai – *Kultūros ir kūrybinių industrijų politikos 2015–2020 m. plėtros kryptys* bei *Lietuvos klasterių plėtros koncepcija*. Nors ES intervencijų suderinamumas su Lietuvos KKI politikos turiniu buvo aukštas, vis tik jis buvo pernelyg bendro lygio. Žvelgiant į Estijos pavyzdį, Lietuvai trūksta integruotos, vieta vertės grandinėje pagrįstos KKI paramos politikos priemonių.

- 2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

2007–2013 m. laikotarpiu ES parama Lietuvos kultūros ir kūrybinėms industrijoms buvo didelė (36,8 mln. EUR) ir labai svarbi (apie 85 proc. skirtų ir / arba su kitais šaltiniais susietų viešųjų asignavimų). Įgyvendinta 11 menų inkubatorių infrastruktūros projektų (21 mln. EUR), 7 klasterių infrastruktūros ir veiklos projektai (6,8 mln. EUR) ir 9 kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūros ir veiklos projektai aukštosiose mokyklose ir NVO (9 mln. EUR).

- 3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

Menų inkubatoriams buvo nustatyti trys produkto ir rezultato lygio vertinimo kriterijai: pastatytų, rekonstruotų ir įrengtų inkubatorių skaičius (11 – pasiektas), ES struktūrinės paramos lėšomis paremtų menų inkubatorių pastatų plotas (23 tūkst. kvadratinųjų metrų – pasiektas) ir inkubuotų SVV subjektų (įmonių) skaičius (300 – pasiektas trečdalis rezultato).

Paremtiems kultūros ir kūrybinių industrijų klasteriams (keturiems) buvo nustatyti 12 produkto ir rezultato lygio kriterijų: sukurtos (MTTP) infrastruktūros vienetų skaičius (3 – pasiektas), rinkodaros veiklos (42 – pasiektas), rinkos tyrimai (29 – pasiektas), renginiai (98 – pasiektas), mokymų programos (14 – pasiektas), naujų klasterio narių sakičius (37 – pasiektas). Sunkiau sekasi kurti MTTP tyrėjų darbo vietas (44 – pasiekta tik 18 proc.). Prognozuojama, kad tai gali būti problema. Apie klasteriuose sukurta MTTP infrastruktūra pasinaudojusių subjektų skaičių, klasterio narių (įmonių) apyvartą, eksportą ir veiklos išlaidas dar nėra duomenų.

Aukštųjų mokyklų ir NVO KKI infrastruktūros ir veiklos plėtros projektų produkto ir rezultato lygio vertinimo kriterijų buvo 13. Praktiškai visi jais matuojami tikslai buvo pasiekti, tačiau sunkiai sekasi pasirašyti bendradarbiavimo sutartis tarp projektų įgyvendintojų (tyrimų institucijų) ir labai mažų, mažų ir vidutinio dydžio verslo įmonių (iš planuotų devynių kol kas pasirašytos tik trys).

4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

Dėl duomenų stokos ir palyginti neilgo laikotarpio po projektų įgyvendinimo, efektyvumas nebuvo vertinamas.

5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

Menų inkubatorių plėtros projektai pasiekė planuotą inkubavimui skirtų patalpų plotą (22,7 tūkst. kv. metrų). Planuoti inkubuoti verslo subjektai (300) per trejus metus pabaigus įgyvendinti projektą dar nepasiekti, bet tam dar yra laiko. Atsižvelgiant į gana laisvą inkubuojamo subjekto buvimo trukmės traktavimą, šis rodiklis neturėtų kelti iššūkių. Tačiau labai tikėtina, kad sukurtos infrastruktūros išlaikymas per penkerius metus, kol galioja paramos schemos apribojimai, bus sudėtingas ne didžiuosiuose miestuose įsikūrusiems inkubatoriams. Žvelgiant į ateitį dėl tolimesnės menų inkubatorių veiklos bei plėtros, svarbūs būtų vadinamieji „minkštieji“ projektai. ES projektus įgyvendinę kūrybiniai klasteriai galėjo rinktis stebėsenos rodiklius, todėl įvairovė keliems įgyvendintiems projektams yra didelė. Kol kas anksti spręsti apie ES investicijų rezultatus ir poveikį į klasterius susibūrusiems KKI įmonėms, tačiau gali būti sunku pasiekti sutartyse numatytą tyrėjų darbo vietų skaičių ir investicijas į MTEP. Žvelgiant į ateitį ir dėl tolimesnės KKI klasterių plėtros, svarbi būtų diferencijuota, į klasterio brandą ir veiklos rezultatus atsižvelgianti rėmimo politika. Apie kultūros paslaugų prieinamumo, įvairovės ir kokybės pokytį iš vertinime surinktų duomenų galima spręsti tik dėl inkubatorių. Absoliuti dauguma meno inkubatorių atstovų (apklausos respondentų) nurodė, kad po ES struktūrinės paramos projekto įgyvendinimo jų teikiamų meno inkubatoriaus paslaugų apimtis padidėjo. Respondentų nuomone, labiausiai prie to prisidėjo po projekto įgyvendinimo atnaujintos arba išplėtos patalpos, modernizuota materialinė bazė. 33 proc. respondentų nurodė, kad prie teikiamų paslaugų apimtys padidėjimo prisidėjo bendradarbiavimas su užsienio partneriais ir partneriais Lietuvoje. Be to, 83 proc. respondentų teigė, kad po projekto įgyvendinimo taip pat padidėjo renginių skaičius (17 proc. nurodė, kad renginių skaičius labai padidėjo). 83 proc. respondentų nurodė, kad jų paslaugas naudojantys menininkai jas vertina labai gerai ir gerai. Vertinant ES struktūrinės paramos poveikį meno inkubatorių teikiamų paslaugų prieinamumui, daugiausia ES struktūrinė parama prisidėjo prie įstaigos infrastruktūros pritaikymo žmonėms su negalia, taip pat buvo sukurta arba modernizuota fizinį pasiekiamumą gerinanti infrastruktūra, pagerintas meno inkubatorių teikiamų paslaugų viešinimas, pakeistos įstaigos darbo valandos, sukurtos ar modernizuotos naujos patalpos bei sukurtos arba išplėtos esamos elektroninės kultūros paslaugos.

6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

Įgyvendinant menų inkubatorių projektus, dažnai kildavo šios tipinės problemos: (1) padidėdavo statybos darbų apimtys dėl neplanuotų darbų, ypač steigiant menų inkubatorius nekilnojamojo kultūros paveldo pastatuose, (2) projektų vykdytojams trūko patirties ir administracinių gebėjimų tinkamai vykdyti viešuosius pirkimus, todėl ne kartą teko juos skelbti iš naujo, (3) dėl užsitęsusių projektų įgyvendinimo pasikeitė poreikiai, tačiau ne visi menų inkubatoriai peržiūrėjo suplanuotas išgyti įrangos poreikį ir kai kurie įsigijo jau pasenusią (neaktualią arba mažiau aktualią).

7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Palyginti su kaimyninėmis valstybėmis KKI įmonių skaičius, palyginti su visu paslaugų sektoriaus įmonių skaičiumi, Lietuvoje yra mažesnis (sudaro 3,2 proc.), tačiau įmonės yra santykinai didesnės (vidutiniškai jose užimti yra 5,6 darbuotojo). Bet apskritai imant, KKI įmonių sektorius yra daug lokesnis nei kaimyninėse valstybėse, nes daugiau įmonių neišgyvena (Lietuvoje pirmuosius metus išgyvena tik 34 proc. KKI įmonių, trejus – 17 proc., o penkerius – tik 13 proc.). Palyginimui, Latvijoje (atitinkamai) – 70 proc., 38 proc. ir 27 proc., Estijoje – 88 proc., 64 proc., apie penktuosius metus nėra duomenų), o atskirose KKI grupių įmonėse labai daug užimtųjų ką tik susikūrusiose įmonėse. Tai yra svarbus signalas permąstyti paramos KKI politiką, ypač jei menų inkubatoriuose (pagal 200–2013 m. planus) norima inkubuoti apie 20 proc. visų Lietuvos KKI įmonių (esamų ar ateities). Integruotos

paramos KKI sektoriui politikos pavyzdys yra pateikiamas Estijos atvejo studijoje. 2014–2020 m. KKI numatoma skirti ES paramos lėšų suma smarkiai didėja – iki 63,7 milijonų EUR (18 proc. auga numatyta parama infrastruktūros plėtrai, šešis kartus – veiklai).

IV.9 Švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūra

1. ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)
Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių nuostatos tik iš dalies atspindi šios intervencijos srities tiksluose. Penktasis gairių tikslas siekia ugdyti kultūrinės žmogaus kompetencijas ir kūrybingumą visą jo gyvenimą. Šio kultūros politikos kaitos gairių tikslo įgyvendinimo siekiama per bendrojo lavinimo mokyklas, bibliotekas ir kitas švietimo įstaigas (pavyzdžiui, meno mokyklas). Manytina, kad būtent šios įstaigos labiausiai formuoja Lietuvos gyventojų susidomėjimą kultūra. Taigi siekiant ugdyti žmonių kūrybiškumą ypač svarbi yra formaliojo švietimo sistema. Kadangi pagrindinis šios intervencijos tikslas buvo švietimo ir ugdymo įstaigų (susijusių su kultūra) infrastruktūros ir kitos materialinės bazės plėtra, manytina, kad ši intervencijos sritis bent iš dalies atspindėjo kultūros politikos kaitos gairių penktąjį tikslą. Visgi ši intervencija prisidėjo tik prie jaunų žmonių kultūrinio ugdymo, tačiau beveik neturėjo įtakos kitoms tikslinėms grupėms. Todėl tikėtina, kad jos poveikis kultūrai pasireiškė tik per ilgą laiko tarpą.

2. ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Iš viso švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūros bei programų atnaujinimo ir plėtros projektams (14) buvo skirta 100 mln. EUR ir beveik visa ši suma buvo išmokėta. Tai sudaro beveik 22 proc. visų 2007–2013 m. ES investicijų į kultūrą priskirtinos sumos. Išanalizavus išmokėtų ES lėšų pasiskirstymą pagal intervencijos tikslus matyti, kad 92 proc. jų buvo skirtos švietimo ir ugdymo įstaigų (susijusių su kultūra) infrastruktūros atnaujinimui ir plėtrai. Šios investicijos buvo nukreiptos į aukštųjų mokyklų (KU, ŠU, VU, LMTA), meno ugdymo įstaigų, bendrojo lavinimo mokyklų, įskaitant jų bibliotekas, institutų ir Alytaus amatų profesinės mokyklos infrastruktūros atnaujinimą ir / ar plėtrą. Taip pat apie 4 mln. EUR buvo išmokėta meno mokyklų ir darželių pastatų energinio efektyvumo gerinimui, 2,4 mln. EUR – bibliotekų ir saugyklų infrastruktūros atnaujinimui ir 1,8 mln. EUR – kultūros studijų programų sukūrimui, atnaujinimui ar modernizavimui.

3. ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

SFMIS sistemoje šių projektų rezultatams stebėti dažniausiai naudojamas projektų skaičiaus rodiklis. Įgyvendinus šiuos ES struktūrinės paramos projektus buvo atnaujinta ar išplėsta 14 švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūra, renovuota 13 meno mokyklų ir darželių pastatų, devynios bibliotekų saugyklos ir parengtos 6 kultūros studijų programos.

4. ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

5. ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

6. Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

7. ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Atsižvelgiant į tai, kad ES investicijos į šias įstaigas tik netiesiogiai galėjo prisidėti prie kultūros sektoriaus ir atskirų jo sričių plėtros bei šių intervencijų specifiką, dėl kurios šių investicijų poveikis kultūros sektoriui pasireiškė tik per ilgą laiką, ši sritis detalčiau analizuojama nebuvo, o į šiuos keturis klausimus nebuvo ieškoma atsakymų.

IV. 10 Lietuviškoji tapatybė ir lituanistika

1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

2010 m. patvirtintose kultūros politikos kaitos gairėse lietuviškosios (lietuvių tautos) tapatybės puoselėjimas yra įvardijamas pagrindiniu kultūros politikos tikslu. Taip pat kultūros kaitos gairėse 9 punktu yra išskirtas atskiras prioritetas plėsti Lietuvos kultūrinę erdvę, vienijant Lietuvos atstovus pasaulyje. Visi šiai intervencijų sričiai priskirti projektai iš esmės stengiasi puoselėti lietuvišką tapatybę ir lietuvių kalbą, kuriai gresia išstūmimas, ypač elektroninėje erdvėje ar užsienyje gyvenančių lietuvių bendruomenėse. Taigi šios intervencijos srities projektais buvo bandyta užtikrinti lietuvių kalbos gyvybingumą. Darytina išvada, kad šios intervencijos srities tikslai atitiko strateginius kultūros politikos tikslus.

2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Iš viso šios intervencijų srities projektams įgyvendinti buvo išmokėta 17,1 mln. EUR, iš jų 14,7 mln. EUR buvo ES dalis. Tai sudaro beveik 4 proc. visų 2007–2013 m. ES investicijų į kultūrą. Daugiausia lėšų buvo išmokėta lietuvių kalbą informacinėje visuomenėje stiprinantiems projektams.

3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

Įgyvendinus šiuos projektus buvo sukurti 23 elektroniniai sprendimai, skirti išsaugoti lietuvių kalbą, taip pat paremtos 22 interaktyvios elektroninės viešosios paslaugos. Šios paslaugos buvo dedamos į projekto metu sukurtą integruotą lietuvių kalbos ir raštijos išteklių, produktų ir paslaugų internetinę svetainę – www.raštija.lt. Įgyvendinant lituanistikos centrų stiprinimo projektus iš viso buvo apmokyti 183 dėstytojai ir 734 studentai. Projektų įgyvendinimo metu Vilniaus universitetas pasirašė 16 bendradarbiavimo sutarčių su užsienyje veikiančiais lituanistikos (baltistikos) centrais, o Lietuvos edukologijos universitetas ir Vytauto Didžiojo universitetas pasirašė po 10 sutarčių. Lituanistikos (baltistikos) tyrimų sritis taip pat buvo remiama ES SP. ES SP lėšomis iš viso buvo subsidijuoti trys lituanistikos tyrimai, o įgyvendinant juos buvo sukurtos 59 laikinos darbo vietos mokslininkams. Įgyvendinant projektą „Lietuvių kalbos, literatūros ir Lietuvos istorijos mokymosi šaltinių skaitmeninės duomenų bazės sukūrimas“ pagal neformaliojo švietimo programas buvo apmokyti 36 mokytojai, 24 mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojai ir 17 švietimo specialistų. Visgi pagrindinis šio projekto rezultatas – sukurta ugdymo poreikius atitinkanti lietuvių kalbos, literatūros ir Lietuvos istorijos mokymosi šaltinių duomenų bazė.

4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Dėl šios specifinės intervencijos srities šiame vertinime ši sritis detalčiau neanalizuota, todėl į pastaruosius keturis klausimus atsakymų nebuvo ieškoma.

IV. 11 Kultūros darbuotojų kvalifikacija ir darbo sąlygos

1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

2010 m. patvirtintose kultūros politikos kaitos gairėse atskiras prioritetas kultūros darbuotojų kvalifikacijos tobulinimui nebuvo išskirtas. Tačiau kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimo svarba yra pabrėžiama atskirų kultūros sričių programų lygiu. Pavyzdžiui, 2007 m. patvirtintoje muziejų modernizavimo 2007–2015 m. programoje buvo numatyta parengti (ir 2008 m. parengta) ilgalaikius

muziejininkų kvalifikacijos tobulinimo nuostatus. Šiuose nuostatuose ES struktūriniai fondai yra minimi kaip vienas iš šaltinių, kurie galėtų būti naudojami finansuojant muziejininkų kvalifikacijos kėlimą. Taip pat 2011 m. spalio 19 d. patvirtintoje regionų kultūros plėtros 2012–2020 m. programoje kultūros darbuotojų kvalifikacijos tobulinimui numatyta ir konkreti priemonė. Be to, apie kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimą netiesiogiai kalbama Valstybės tarnybos įstatyme. Vadovaujantis juo, valstybės ir savivaldybių institucijos ir kitos įstaigos valstybės tarnautojų mokymui turi numatyti dalį lėšų, kurios turi sudaryti ne mažiau kaip 1 proc. ir ne daugiau kaip 5 proc. valstybės tarnautojų darbo užmokesčiui nustatytą asignavimą. Todėl dalis projektų vykdytojų (Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba, KPD, KM) pasinaudojo ES paramos teikiamomis galimybėmis padidinti darbuotojų mokymams skiriamą lėšų dalį ir atitikti šiuos reikalavimus.

2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Iš viso kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimo ir darbo sąlygų gerinimo projektams (11) buvo skirta 4 238 tūkst. EUR, o buvo išmokėta 4 mln. EUR. Tai sudaro tik 0,9 proc. visų 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos investicijų į kultūrą. Įgyvendinus šiuos projektus buvo pakelta 2 297 kultūros darbuotojų kvalifikacija. Papildomai 1 934 kultūros srityje dirbantys darbuotojai dalyvavo projektų finansuotuose mokymuose, tačiau, atsižvelgiant į duomenų trūkumą, negalima pasakyti, kiek iš jų sėkmingai pakėlė kvalifikaciją (tikėtina, kad dauguma). Remiantis Kultūros ministerijos metinėmis veiklos ataskaitomis, 2007–2015 m. iš kitų (ne ES) lėšų iš viso buvo apmokyti 32 161 mokymų dalyvis – kultūros darbuotojas, taigi kiti šaltiniai (daugiausia Kultūros rėmimo fondo lėšos) buvo svarbesni analizuojant darbuotojų kvalifikacijos kėlimą.

3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

Iš viso buvo apmokyti 4 231 unikalūs kultūros sektoriaus darbuotojas. Daugiausia mokymuose dalyvavo ir sėkmingai pakėlė kvalifikaciją kultūros profesinių sąjungų nariai – 938, Kultūros ministerijai (KM) pavaldžių įstaigų bibliotekininkai – 418 ir muziejininkai – 353. Taip pat buvo apmokyti 1236 mokyklų bibliotekininkai, 384 archyvų sistemos darbuotojai ir 314 kitų kultūros sektoriaus darbuotojų, tačiau nežinoma, kokia apmokytų darbuotojų dalis sėkmingai pagerino savo kvalifikaciją. Mokyklų bibliotekininkų mokymuose dalyvavo 84 proc. visų mokyklų bibliotekininkų, o Kultūros paveldo departamento prie kultūros ministerijos darbuotojų mokymuose – 72 proc. Visgi kitų kultūros sektoriaus darbuotojų mokymų mastas buvo tik apie 10 proc. visų toje srityje / įstaigoje dirbančių darbuotojų. Pavyzdžiui, Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos įgyvendintas projektas buvo skirtas Lietuvos apskričių bibliotekų darbuotojų kvalifikacijai kelti. Šiame projekte dalyvavo 5 apskričių ir Utenos savivaldybės viešųjų bibliotekų darbuotojai. Tačiau kvalifikaciją pakėlę darbuotojai sudaro tik 12 proc. visų kultūros ministerijai pavaldžių bibliotekų darbuotojų. Taip pat atkreipiamas dėmesys, kad mokymai nevyko kitose su kultūros sektoriumi susijusiose srityse (pavyzdžiui, kino srityje). Taigi išskyrus kelis atvejus, kultūros darbuotojų kvalifikacija buvo keliami tik fragmentiškai, o intervencijos rezultatų mastas buvo nedidelis.

4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Įvertinus ES struktūrinę paramą kvalifikaciją pakėlusiu darbuotojų skaičių ir palyginus jį su iš kitų lėšų (ne ES) apmokytų kultūros darbuotojų skaičiumi padaryta išvada, kad ši intervencijos sritis darė tik

mažą poveikį kultūros sektoriui, todėl ši sritis detaliau neanalizuota, todėl atsakymų į šiuos keturis klausimus nebuvo ieškoma.

IV. 12 Kultūros politikos valdymas, taikomieji ir moksliniai tyrimai

1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

Iš dalies pirmasis šios intervencijos tikslas atitiko antrąjį Lietuvos kultūros politikos kaitos“ gairių tikslą – reformuoti ir demokratizuoti kultūros valdymą. Pavyzdžiui, Kultūros ministerijos įgyvendintu projektu VP1-4.2-VRM-03-V-01-077 „Kultūros ministerijos veiklos analizė ir optimizavimas“ buvo tiesiogiai siekiama pagerinti Kultūros ministerijos veiklos, funkcijų ir vidaus struktūros valdymą. Šiam tikslui įgyvendinti taip pat buvo išskeltas uždavinys skatinti kultūros procesų mokslinius tyrimus. Pagal antrąjį šios intervencijos tikslą tokie tyrimai buvo skatinami tiesiogiai padengiant jų įgyvendinimui reikalingus kaštus. 2014 m. kovo 19 d. nutarimu buvo patvirtintas 2014–2020 m. nacionalinės pažangos programos horizontaliojo prioriteto „Kultūra“ tarpinstitucinis veiklos planas. Šiame plane moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra yra įvardijama kaip viena iš pagrindinių plano veiklos sričių. Taigi tokių tyrimų svarba išliks įgyvendinant ir 2014–2020 m. veiksmų programą.

2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Iš viso šios intervencijų srities projektams įgyvendinti buvo išmokėta 5,2 mln. EUR, iš jų 4,5 mln. EUR buvo ES dalis. Tai sudaro tik 1,1 proc. visų 2007–2013 m. ES investicijų į kultūrą. Daugiausia ES lėšų buvo išmokėta 9 meno ir mokslo įstaigų bei Kultūros ministerijai ir jai pavaldžių įstaigų vadybos ir administravimo sistemų gerinimo projektams – beveik 4 mln. EUR.

3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

Įgyvendinus šios intervencijų srities projektus buvo pagerinta VDA, VDK, VTDK, LMTA su kultūros sritimi susijusių studijų kokybės užtikrinimo sistema. Taip pat buvo įgyvendinti KM ir KPD vidaus administravimo sistemų tobulinimo projektai, kurie prisidėjo prie šių įstaigų veiklų optimizavimo. Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba, įgyvendinusi administracinių paslaugų sistemos tobulinimo projektą, sukūrė „vieno langelio“ principą, kuriuo buvo siekiama sudaryti galimybę gauti reikiamą dokumentą, esantį bet kuriame iš 15 esančių valstybės archyvų. Taip pat buvo įgyvendinti 5 su kultūra susiję mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektai. Pagrindinis šių projektų produktas yra 5 kultūros srities tyrimai. Įgyvendinus šiuos projektus viešajame sektoriuje (universitetuose ir LII) buvo sukurta 15 nuolatinių darbo vietų, skirtų mokslininkams ir kitiems tyrėjams, atliekantiems su kultūros sektoriumi susijusius tyrimus (išskyrus studentus). Kiti 5 projektai buvo skirti galimybių studijų atlikimui. 3 galimybių studijos buvo parengtos Šalčininkų, Raseinių ir Ignalinos rajonų savivaldybėms, kuriose buvo numatyta, kaip išnaudojant rajone esantį istorinį ir kultūrinį paveldą galima skatinti turizmą ir gerinti kultūros paslaugų teikimą.

4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Atsižvelgiant į santykinai (palyginti su visomis ES lėšomis kultūrai) nedidelį šiai intervencijų sričiai išmokėtą finansavimą ir į tai, kad šių projektų poveikis pasireiškė tik ilguoju laikotarpiu, ši intervencijų sritis detaliau neanalizuojama, o į šiuos klausimus atsakymų nebuvo ieškoma.

SANTRAUKA: VERTINIMO STRATEGINIAI SIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas / rekomendacija	Atsakingos institucijos	Įgyvendinimo laikotarpis
Strateginiai siūlymai dėl 2014–2020 m. ES fondų ir kitų viešųjų investicijų į kultūrą				
1.	<p>Vertinimo metu surinkti duomenys rodo, kad, nepaisant dėl 2007–2013 m. ES (ir kitų viešųjų) investicijų žymiai pagerintos kultūros (paslaugų) pasiūlos Lietuvoje, visuomenės sanglaudą ir socialinio kapitalo būklę atspindinčių rodiklių reikšmės nepakito.</p> <p>Nepaisant išmoktų 2007–2013 m. laikotarpio investicijų į kultūrą programavimo ir įgyvendinimo pamokų (pavyzdžiui, atsiradusios nuostatos dėl įgyvendinamų projektų socialinės-ekonominės vertės pagrindimo ir atidesnio jos taikymo, 2,5 karto padidintos ES paramos kūrybiškumą ugdančio švietimo projektams), nesiiimant specialių (ir tarpžinybinių) veiksmų socialinio kapitalo padidėjimas dėl Vyriausybės veiklos mažai tikėtinas tiek 2014–2020 m., tiek vėlesnėje perspektyvoje.</p>	<p>ES ir kitos viešosios investicijos į kultūrą (pavyzdžiui, į formalųjį ir neformalųjį švietimą Lietuvoje) turėtų daugiau remti gyventojų kultūros ir kūrybinių įpročių formavimo priemones ir projektus. Turėtų būti toliau remiamos kūrybiškumą ugdančio švietimo iniciatyvos ir praktikos, tačiau jų greičiausiai nepakaks socialinio kapitalo būklei Lietuvoje pakeisti.</p>	<p>Vadovaujančioji institucija, Kultūros ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija</p>	<p>2016–2022 m.</p>
2.	<p>Kultūros (paslaugų) pasiūlos (prieinamumo, kokybės, įvairovės) gerinimo priemonės nėra diferencijuotos atsižvelgiant į Lietuvos gyventojų dalyvavimo kultūroje įpročius, kurie yra susiję su socialiniais-demografiniais Lietuvos gyventojų profiliais, ir ypač į nedalyvavimo kultūroje priežastis.</p> <p>Strateginiai kultūros politikos (rezultato lygio) rodikliai (pavyzdžiui, Lietuvos gyventojai, per pastaruosius metus aplankę kultūros paveldo objektą, proc.) yra tinkami kultūrinių įpročių pokyčiams</p>	<p>Siūlytina finansuoti eksperimentinius (pilotinius) į specifines tikslines grupes orientuotus, ypač „minkštuosius“, projektus, o pasiteisinusius – multiplikuoti.</p> <p>Skiriant ES fondų finansavimą kultūros infrastruktūrai tobulinti, projektų atrankos metu tikslinga sudaryti paskatas (motyvuoti) projektų vykdytojams tokius minkštuosius projektus įgyvendinti.</p>	<p>Vadovaujančioji institucija, Kultūros ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija</p>	<p>2016–2022 m.</p>

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas / rekomendacija	Atsakingos institucijos	Įgyvendinimo laikotarpis
	<p>stebėti, bet nepasako, kaip norimo pokyčio siekti.</p> <p>2007–2013 m. santykinai nedidelė dalis (tik apie 9 proc., jei neįskaičiuojame paramos lituanistikai) visos ES struktūrinės paramos kultūrai buvo skirta vadinamosioms „minkštosioms“ investicijoms (į įstaigų valdymo gerinimą, darbuotojų kvalifikacijos kėlimą, tyrimus ir pan.). Sėkmingesni buvo tie infrastruktūros sukūrimo, atnaujinimo ir pritaikymo projektai, kuriuose investicijos į ilgalaikį turtą ir materialinės bazės atnaujinimą buvo derinamos su žmogiškųjų išteklių gerinimo ir gausinimo priemonėmis, tačiau jų buvo nedaug. ES paramą infrastruktūrai gerinti gavusių įstaigų atstovai (projektų vykdytojai) pažymėjo, kad „minkštųjų“ investicijų trūkumas yra problema.</p> <p>Minkštųjų investicijų dalis bendroje ES paramos dalyje kultūrai 2014–2020 m. didėja absoliučiai ir santykinai (iki 15 proc. nuo visos kultūrai skirtos paramos). Tikėtina, kad taip bus sprendžiamos 2007–2013 m. laikotarpio spragos.</p>			
3.	<p>Lietuvos gyventojų kultūros įpročiai žinomi tik nacionaliniu ir, su didesne paklaida, apskričių lygiu. Jie nėra žinomi mažesnių administracinių teritorijų (pavyzdžiui, savivaldybių ar gyvenamųjų vietovių) lygiu. Viena vertus, tai riboja galimybes tinkamai matuoti/ vertinti ES ir kitų viešųjų investicijų rezultatus ir poveikį, o kita vertus – apsunkina intervencijų planavimą, sprendžiant kokio tipo ir masto intervencija reikalinga (pavyzdžiui, dėl kultūros centrų plėtros ar kitų priemonių). Žiūrint</p>	<p>Ateityje būtina tobulinti (sukurti) statistinių duomenų Lietuvos teritoriniam vystymuisi stebėsenos ir vertinimo sistemą (įskaitant kultūrą, bet neapsiribojant ja).</p> <p>Atliekant Lietuvos gyventojų kultūrinių įpročių (dalyvavimo kultūroje ir jos vartojimo) apklausas, numatyti pakankamai išteklių reprezentatyviai imčiai mažesnių administracinių teritorijų (pvz., savivaldybių)</p>	<p>Vadovaujančioji institucija, Kultūros ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Lietuvos statistikos departamentas</p>	2016 – 2022 m.

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas / rekomendacija	Atsakingos institucijos	Įgyvendinimo laikotarpis
	<p>plačiau, ši duomenų spraga neleidžia tiksliau vertinti kultūros indėlio į teritorinę ekonominę plėtrą ir socialinę sanglaudą.</p> <p>Regioniniai kultūros projektai (ypač kultūros centrai) buvo finansuojami sprendžiant esamos infrastruktūros atnaujinimo arba naujos sukūrimo problemas, tačiau investicijos nebuvo siejamos su kultūros paslaugų paklausos ir galimybių prisidėti prie regionų (savivaldybių) socialinės bei ekonominės plėtros analize.</p>	<p>lygiu.</p> <p>Siekiant (ženkliesnio) ES investicijų poveikio regioninei plėtrai, priimant sprendimus dėl regioninių investicijų projektų tikslingumo ir tinkamumo, naudoti sukurtos (patobulintos) stebėsenos ir vertinimo sistemos duomenis.</p> <p>Tobulinant Integruotų teritorijų vystymo planų ir regionų plėtros programų rengimo gaires, tikslinga socialinės analizės dalį papildyti kultūros paslaugų pasiūlos ir paklausos analize, susiejant jos duomenis su siektiniais pokyčio ir poveikio regionų socialinei bei ekonominei plėtrai, rezultatais.</p>		
4.	<p>Nėra tirti Lietuvos vaikų (iki 15 m.) kultūros įpročiai (dalyvavimas kultūroje ir jos vartojimas) bei kūrybiškumas. Toks tyrimas būtų reikalingas ne tik dėl to, kad jį valstybėms narėms rekomenduoja Eurostato darbo grupė <i>ESS-net Culture</i>, bet ir dėl formaliojo švietimo sistemos svarbos kultūros įpročių susiformavimui.</p>	<p>Inicijuoti Lietuvos vaikų (iki 15 m.) kultūros įpročių ir kūrybiškumo reprezentatyvų tyrimą, tam, kad būtų galima geriau planuoti kūrybiškumo ugdymo priemones.</p>	<p>Vadovaujančioji institucija, Švietimo ir mokslo ministerija ir Kultūros ministerija</p>	<p>2016 – 2017 m.</p>
<p>Rekomendacijos dėl ES struktūrinių fondų investicijų į kultūrą projektų įgyvendinimo, poveikio, rezultato ir produkto lygio rodiklių matavimo, stebėsenos ir vertinimo</p>				
5.	<p>Projektų vykdytojų apklausos metu paaiškėjo, kad, nepaisant ES investicijų į kultūros ir meno įstaigų infrastruktūrą ir nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybą ir pritaikymą, nemaža dalis teigia susiduriantys su tęstiniais atnaujinimo, tvarkybos ir pritaikymo poreikiais.⁹ Tikėtina, kad taip yra dėl</p>	<p>Planuojant ES investicijas pirmenybę teikti investicijoms į infrastruktūrą ir veiklos sąlygų sukūrimą tose kultūros ir meno įstaigose bei kultūros centruose, kurie buvo pradėti, bet nepabaigti kurti (atnaujinti) investuojant ES fondų ar kitas viešąsias lėšas.</p>	<p>Kultūros ministerija</p>	<p>2016–2022 m.</p>

⁹ Projektų vykdytojų apklausos duomenimis, 70 proc. projektų vykdytojų turimos infrastruktūros plotą ir būklę vertina kaip labai gerą ir gerą, o materialinę bazę – 62 proc. 55 proc. vykdytojų ir toliau svarbiausiu investiciniu prioritetu mano esant infrastruktūros gerinimą.

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas / rekomendacija	Atsakingos institucijos	Įgyvendinimo laikotarpis
	investicinių poreikių patenkinimo išskaidymo į kelis etapus ir per kelis projektus.			
6.	Projektų vykdytojų nuomone, trūksta ES paramą administruojančių institucijų požiūrio į remiamas veiklas iš įstaigos arba projekto vykdytojo pozicijos. Daugeliui projektų vykdytojų trūko patyrimo ir žinių apie ES paramos administracinius ir procedūrinius reikalavimus.	Tęsti seminarus pareiškėjams dėl kultūros ir meno įstaigų poreikių suderinimo su ES paramos administravimo taisyklėmis ir ES paramos sistemos administracinės fragmentacijos keliamais apribojimais.	Kultūros ministerija	2016–2022 m.
7.	Per mažai sukuriama kultūros paslaugų. Dalis sukurtų paslaugų nėra orientuotos į tikslines grupes, todėl yra visiems ir niekam, o jų tvarumas – abejotinas.	Daugiau infrastruktūros projektų sieti su paslaugų kūrimu, o paslaugų projektus privalomai orientuoti į tikslines auditorijas.	Kultūros ministerija	2016–2022 m.
8.	Apie kai kurias kultūros ir meno įstaigų grupes (regionų kultūros centrus ir muziejus) kaupiama statistika yra pernelyg agreguota, kad būtų galima ją panaudoti tinkamam tų įstaigų grupių veiklos efektyvumo vertinimui bei grupei priklausančių įstaigų veiklos palyginimui. Dalis statistinių ataskaitų yra skelbiama analizei netinkama forma (pdf forma).	Į renkama ir skelbiama regionų kultūros centrų ir muziejų statistiką įtraukti ir visus dalinius rodiklius (sudedamąsias skelbiamų rodiklių dalis). Pasirūpinti, kad statistinės ataskaitos būtų skelbiamos Excel formoje.	Kultūros ministerija, bendradarbiaudama su Liaudies kultūros centru ir Lietuvos nacionaliniu muziejumi	2016 - 2017 m.
9.	Vertinimo metu buvo pastebėta ES struktūrinės paramos kompiuterinėje informacinėje valdymo ir priežiūros sistemoje (SFMIS) kaupiamų rodiklių duomenų matavimo ir agregavimo problema - nekilnojamojo paveldo objektai nėra vienareikšmiškai apibrėžti. Tai gali būti atskiri pastatai ir statiniai, gali būti ir pastatų bei statinių ansamblis.	Rekomenduojame projektų lygiu rinkti duomenis ir apie atskirų nekilnojamojo kultūros paveldo pastatų bei statinių skaičių pagal saugomas vertingąsias savybes.	Vadovaujančioji institucija ir Kultūros ministerija	2016 - 2017 m.
10.	Vertinimo metu buvo pastebėta ES struktūrinės paramos kompiuterinėje informacinėje valdymo ir priežiūros sistemoje (SFMIS) kaupiamų rodiklių duomenų matavimo problema - kūrybiškumą	Kūrybiškumą ugdančio švietimo intervencijos srityje projektų ir priemonės lygiu rekomenduojame rinkti duomenis apie unikalius asmenis.	Vadovaujančioji institucija, Kultūros ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija	2016 – 2017 m.

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas / rekomendacija	Atsakingos institucijos	Įgyvendinimo laikotarpis
	ugdančio švietimo projektams nustatytas tik dalyvių, o ne unikalių asmenų skaičius. Todėl neįmanoma paskaičiuoti efektyvumo (o ir vertinti poveikio), nors tai turėtų būti įmanoma vien tik iš administracinių duomenų.			
11.	Vertinimo metu buvo pastebėta ES struktūrinės paramos kompiuterinėje informacinėje valdymo ir priežiūros sistemoje (SFMS) kaupiamų rodiklių duomenų matavimo problema - suskaitmenintų kultūros paveldo objektų skaičius neturi palyginamos bazės ir gali reikšti bet ką, todėl neįmanoma jo panaudoti skaitmeninimo apimčiai ir efektyvumui.	Rekomenduojama nustatyti bazę suskaitmenintų objektų palyginamam matavimui – pavyzdžiui, suskaitmenintus objektus matuoti tam tikros raiškos A4 formatų lapų skaičiumi.	Vadovaujančioji institucija, Kultūros ministerija, Susisiekimo ministerija (Informacinės visuomenės plėtros komitetas)	2016 - 2017 m.